

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Dodiplomski visokošolski strokovni študijski program Management

Diplomska naloga

DOHODNINSKA REFORMA V REPUBLIKI
SLOVENIJI

Mentor: mag. Vilma Milunovič

KOPER, 2004

MARTA KURET

POVZETEK

Dohodnina pomeni sintetično obdavčitev vseh dohodkov fizičnih oseb, je osebni davek, davčno breme pa je glede na raven dohodka porazdeljeno progresivno. Sistem dohodnine sestavlja šest medletnih oziroma sprotnih akontacijskih davkov ter končna letna dohodnina, od katerih se pri rezidentih RS medletne akontacije v celoti odštejejo, morebitne razlike glede na dokončno letno obveznost pa poračunajo in poravnajo z doplačili ali vračili.

Razvojne potrebe, vstop Slovenije v EU, spremenjene razmere v načinu pridobivanja dohodka in neenakomerna porazdelitev davčnih bremen so terjale prilagoditev sistema dohodnine mednarodno primerljivim standardom. Cilj naloge je v strnjeni obliki s primerjalnega vidika sedanje in nove ureditve bralcem prikazati spremembe in novosti na tem področju, ki jih bomo začeli uporabljati 1. januarja 2005. Pri delu sem si pomagala s študijem strokovne literature, s pojasnili in stališči Davčne uprave in nenazadnje tudi s svojimi izkušnjami, ki jih imam na tem področju.

Gljučne besede: davčna reforma, davčna stopnja, davčna osnova, dohodnina, fizična oseba, rezident.

ABSTRACT

Income taxation refers to the synthetic taxation of all income of natural persons. It is a personal income tax, where the tax load is distributed progressively with regard to the income level. The income tax system is composed of partial tax payments paid in six annual periods and the closing annual income tax payment, in which the payments throughout the year are, in their entirety deducted from the income tax load of residents of the Republic of Slovenia. Any eventual differences with regard to the closing annual tax liability are calculated and adjusted through subsequent tax payments or tax refunds.

Developmental needs, entry into the European Union, the changing circumstances in the acquisition of income and the disproportionate distribution of tax loads have demanded an adaptation of the system of income taxation to comparable international standards. The aim of my thesis is an abridged version of the comparable point of view of the current and novel regulations in order to show readers the changes and novelties in this field which shall come into force on January, 1th 2005. For my work, I used professional literature incorporating the explanations and view of the Tax Administration of the Republic of Slovenia for aid and finally, my own experience in this area.

Key words: tax reform, tax rate, tax basis, income tax, natural person, resident

UDK 336.22(497.4)(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Opredelitev dohodnine v Republiki Sloveniji	3
2.1	Dosedanja ureditev	3
2.2	Nova dohodninska reforma v RS	5
3	Elementi davčne obveznosti	8
3.1	Opredelitev zavezancev za dohodnino in določitev vira dohodka	8
3.1.1	Rezidenti in nerezidenti	8
3.1.2	Določitev vira dohodka	9
3.2	Opredelitev davčne osnove	10
3.2.1	Osebni prejemki in dohodki iz zaposlitve	11
3.2.2	Dohodki iz dejavnosti	16
3.2.3	Dohodki iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti	20
3.2.4	Dohodki iz premoženja	22
3.2.5	Dobiček iz kapitala	27
3.2.6	Drugi dohodki	30
3.2.7	Druge novosti	31
3.3	Način obračuna in medletno plačevanje dohodnine	31
3.3.1	Način obračuna	32
3.3.2	Medletno akontiranje	33
3.4	Davčne olajšave	36
3.4.1	Splošna olajšava	36
3.4.2	Osebne olajšave	36
3.4.3	Posebne osebne olajšave	37
3.4.4	Posebne olajšave	37
3.4.5	Olajšava za posebne namene	40
3.5	Stopnje dohodnine	41
4	Odmerni postopek odmere dohodnine in e dohodnina	44
4.1	Letna odmera dohodnine	44
4.2	E-dohodnina	47
5	Sklep	50
	Literatura in viri	52

KAZALO SLIK IN TABEL

Tabela 2.1	Prihodki Davčne uprave RS v letu 2002.....	5
Tabela 3.1	Določitev davčne osnove za obdavčitev bonitet.....	12
Tabela 3.2	Primerjava znižanja davčne osnove po sedanji in novi ureditvi.....	19
Tabela 3.3	Primerjava možnosti obdavčitve najemnin fizične osebe v primerjavi z dosedanjo ureditvijo.....	24
Tabela 3.4	Primerjava stopnje akontacije dohodnine po sedanji in novi ureditvi.....	34
Tabela 3.5	Primerjava osebne olajšave za leto 2003 in 2005	36
Tabela 3.6	Naraščanje posebne davčne olajšave za otroke (v SIT).....	38
Tabela 3.7	Uveljavljanje olajšav za leto 2001	41
Tabela 3.8	Dohodninska lestvica za leto 2003	42
Tabela 3.9	Dohodninska lestvica za leto 2006 in prehodno obdobje 2005	42
Tabela 3.10	Primerjava neto plače ob predpostavki povprečne plače in maksimalne olajšave za posebne namene	43
Tabela 3.11	Primerjava neto plače ob predpostavki povprečne plače, maksimalne olajšave za posebne namene ter olajšava za vzdrževanega otroka	43
Slika 2.1	Delež dohodnine v prihodkih, ki jih pobira davčna uprava	5

KRAJŠAVE

DURS	Davčna uprava Republike Slovenije
EU	Evropska unija
MF	Ministrstvo za finance
PP	Povprečna plača
RS	Republika Slovenija
ZdavP	Zakon o davčnem postopku
ZdavP-1	Novi zakon o davčnem postopku
Zdoh-1	Novi zakon o dohodnini
ZDoh	Zakon o dohodnini
ZUP	Zakon o splošnem upravnem postopku

1 UVOD

Zakaj plačujemo davke, takse, prispevke, pristojbine in druge dajatve državi? To vprašanje si ljudje že stoletja postavljajo vsakič, ko je treba del dohodka dati državi, gospodarju, cerkvi ali vladarju.

Za delovanje in zagotavljanje javnih funkcij si mora država zagotoviti sredstva v obliki najrazličnejših fiskalnih prihodkov, ki jih v proračun plačujejo posamezniki od svojih dohodkov in gospodarske družbe iz svojega poslovanja.

Dohodnina je v Sloveniji sintetični davek, kar pomeni, da so z dohodnino obdavčeni vsi dohodki posameznika v posameznem koledarskem letu. Posebnost te davčne oblike je, da se pri določanju davčne obremenitve poleg višine dohodkov in relevantne davčne stopnje upoštevajo tudi osebne okoliščine davčnega zavezanca, ki vplivajo na njegovo davčno sposobnost.

Davčna reforma obdavčitve dohodkov fizičnih oseb se je v RS začela že v letu 1991. Ena temeljnih nalog pri uvajanju davčne reforme v RS je bila novost pri obdavčitvi dohodka fizičnih oseb. Namesto obdavčevanja dohodkov s posameznimi vrstami davkov, ki zaradi neenakomerne obdavčitve veljajo za nerazvite davke, je bila tudi v Sloveniji uvedena obdavčitev vseh dohodkov z eno vrsto davka, to je z dohodnino, kar je značilno tudi za večino sodobnih davčnih sistemov.

Vstop Slovenije v EU pa je terjal prilagoditev zakonodaje sproščanju tokov na področju pretoka ljudi, kapitala in blaga ter prilagoditev sistema dohodnine mednarodno primerljivim standardom. Razlog za spremembo na področju dohodnine so tudi ustavne odločbe, ki so nekatere člene razveljavile ali spremenile.

Temeljni namen novega zakona o dohodnini je razbremenitev davčnih zavezancev v najnižjih dohodkovnih razredih, enakomernejša porazdelitev davčnih bremen ter preglednejša davčna obravnava dohodkov fizičnih oseb.

Sintetičnost obdavčitve in uveljavitev načela obdavčitve rezidentov po svetovnem dohodku in nerezidentov po viru dohodka v Sloveniji bo vplivala na povečan obseg davčne obveznosti za rezidente, ki bodo poslej obdavčeni od dohodka, ki bo dosežen v Sloveniji in v tujini. Tako bo v polni meri uveljavljeno načelo obdavčitve po rezidentu in po viru dohodka, kot se uvaja v razvitih državah. Zaradi obdavčitve rezidentov po svetovnem dohodku je bilo treba v novem zakon natančno določiti metode, s katerimi se bomo izognili dvojnemu obdavčevanju, in sicer kot odbitek davka.

Neenakost sedanje obremenitve posameznih vrst dohodkov, ki je omogočila selitev zavezancev iz bolj obremenjenih oblik dohodkov v manj obremenjene oblike dohodkov, nova ureditev ureja z natančno opredelitvijo posamezne vrste dohodka v povezavi z osebo, ki te dohodke pridobiva v določenem razmerju ali statusu.

V svoji diplomski nalogi sem se odločila za proučevanje dohodninske reforme predvsem zato, ker gre za obdavčitev dohodkov fizičnih oseb, s katero se prej ali slej sreča vsak posameznik.

V prvem delu bom opredelila sistem dohodnine v Sloveniji in navedla razloge in cilje, ki so bili upoštevani pri sprejemu novega zakona o dohodnini. V nadaljevanju bom opredelila elemente davčne obveznosti, in sicer zavezanca, davčno osnovo, način obračuna, davčne olajšave in davčne stopnje. Dohodninske napovedi je bilo mogoče prvič za leto 2003 oddati tudi elektronsko, zato bom v nadaljevanju opisala tudi nekaj značilnosti e-dohodnine.

Pri dokončni letni odmeri dohodnine so pomembna postopkovna določila, ki jih ureja davčni in upravni postopek. Davčni postopek je poseben upravni postopek,

katerega pravila so določena v ZdavP in vsebuje samo tista pravila, ki so specifična za postopek v davčnih zadevah, za splošna vprašanja in vprašanja postopka, ki z ZdavP niso urejena, pa se uporablja Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP).

Teoretično izhodišče pri pisanju moje diplomske naloge bo primerjalni pregled sedanje in bodoče dohodnine po elementih opredelitve davčne obveznosti.

Pri izdelavi diplomske naloge bom uporabila metodo zbiranja sekundarnih podatkov, predvsem proučevanja dokumentov. Metoda proučevanja bo tudi študij strokovne literature in primerjalna metoda dosedanje ureditve z novo ureditvijo. Pri svojem delu si bom pomagala s sekundarnimi podatki, in sicer v obliki stališč in pojasnil Davčne uprave RS, posvetov in sodne prakse. Iz strokovnih člankov in revij bom povzela stališča in kritike davčnih in finančnih strokovnjakov, ki obravnavajo novosti na področju dohodnine, v pomoč mi bo tudi študij literature ter podatki in informacije na spletnih straneh.

Cilj moje naloge je torej proučiti sprejete spremembe in novosti na področju dohodnine in tako v strnjeni obliki in s primerjalnega vidika sedanje in nove ureditve sebi in bralcem prikazati novosti in spremembe na področju dohodnine kot osebne oblike obdavčitve. Nobena skrivnost ni, da si vsak posameznik prizadeva državi plačati nič več in nič manj davkov, kot je to nujno potrebno.

2 OPREDELITEV DOHODNINE V REPUBLIKI SLOVENIJI

»Davki« in »država« sta pojma, ki sta med seboj tesno povezana. Država v okviru davčnega sistema uporablja mehanizem oblasti in politične ureditve, ki temelji na prerazdeljevanju moči za zadovoljevanje širših družbenih potreb ter korekcije tržnega mehanizma. Pravičnost in utemeljenost poseganja države v prerazporejanje družbenega proizvoda in v delovanje tržnega mehanizma je nenehno vprašanje ter izziv pri oblikovanju ekonomske politike sodobne države. Uravnavanje davčne politike in davčnega sistema v sodobnih družbah otežuje osnovni konflikt interesov državljanov, ki si na eni strani želijo zmanjšanja davčnih bremen, hkrati pa zahtevajo ohranjanje doseženega obsega javnih storitev in socialne blaginje ter z gospodarskim razvojem te zahteve celo stopnjujejo (Milost in Milunovič 2001, 5).

Obstaja mnogo delitev in razvrščanja davkov, najbolj razširjena je tista, ki deli davke na neposredne in posredne (direktne in indirektne). Med neposredne davke tako prištevamo dohodnino, socialne prispevke, davek od dobička pravnih oseb, davke od premoženja, takse, nadomestila za koriščenje določenih ugodnosti in carine, med posredne pa sodi predvsem davek na dodano vrednost in trošarine.

Med številnimi davčnimi vrstami, ki tvorijo davčni sistem, bom v nadaljevanju obravnavala dohodnino kot eno pomembnejših oblik obdavčitve fizičnih oseb.

Davek na dohodek (dohodnina) se šteje za najpravičnejši davek, ker najbolj upošteva načelo davčne enakomernosti. Dohodnina naj bi kot subjektivni, personalni davek s progresivnimi stopnjami urejala skupni dohodek zavezanca kot izraz njegove celotne gospodarske zmogljivosti. (Pernek 2001, 5)

Dohodnina je po svojem bistvu tista davčna oblika, na podlagi katere se obdavčujejo posamezniki oziroma dohodki, ki jih posameznik ustvari v določenem časovnem obdobju. Posebnost te davčne oblike je, da se pri določanju davčne obremenitve poleg višine dohodkov in relevantne davčne lestvice upoštevajo tudi druge okoliščine – predvsem osebne okoliščine na strani davčnega zavezanca.

2.1 Dosedanja ureditev

Največja sprememba na strani davčne reforme, ki se je v Sloveniji začela leta 1991, je bila narejena prav na področju obdavčitve fizičnih oseb. Namesto obdavčenja dohodkov s posameznimi vrstami davkov (cedularna obdavčitev) je bila uvedena obdavčitev vseh dohodkov z eno vrsto davka, to je z dohodnino (sintetična obdavčitev). S tako preureditvijo sistema obdavčitve je postalo obdavčevanje dohodkov fizičnih oseb v RS korektnejše in pravičnejše od prejšnje ureditve (Pernek in Škof 1994, 67).

Dohodnino uvrščamo med osebne davke in kot taka zavzema osrednje mesto v vseh sodobnih davčnih sistemih razvitih držav, in to ne le zaradi njene velike izdatnosti, temveč tudi zaradi njenih lastnosti, ki omogočajo uresničevanje določenih nefiskalnih ciljev obdavčevanja (Pernek et al. 1999, 163).

V sodobnih državah je davkom razen fiskalnih ciljev in nalog namenjena tudi vloga na nefiskalnem področju. Tako se davki v sodobnih sistemih uporabljajo tudi kot sredstvo za uresničevanje številnih ciljev ekonomske politike. Davki so postali instrument za uravnavanje politike cen, z njimi skušamo vplivati na ponudbo in povpraševanje, s pomočjo davkov poskušamo vplivati tudi na stopnjo inflacije.

Poleg ekonomski ciljev je z davki mogoče doseči tudi določene socialne cilje v posamezni državi. Skušaja se zmanjšati razkorak med različnim materialnim stanjem davčnih zavezancev, ki izvira iz neenakomerne razporeditve dohodka in premoženja. Prav tako igrajo davki pomembno vlogo v okviru demografske politike določene države (z ukrepi, ki privilegirajo družine z večjim številom otrok, poskušamo vplivati na dvig rodnosti)¹.

Kot slabost dohodnine teorija davčnega prava navaja njeno formalno racionalnost. Gre za davek, ki je med vsemi davki najbolj opazen in zaradi tega povzroča odpor do plačevanja davkov. Zaradi tega je dohodnina ena izmed najdražjih davčnih oblik glede stroškov njenega obračunavanja in pobiranja. Dosedanje stanje na področju prava dohodnine je privedlo do pojava novih davčnih oblik, takšnih, ki povzročajo med zavezanci manjši odpor in zvišujejo enakomernost in vseobsežnost obdavčitve dohodka. Nekoč »kraljica davkov« se je izrodila v davek »neumnežev«, ki najbolj prizadene tiste, ki so najslabše obveščeni, oziroma tiste, ki se obdavčitvi ne morejo izogniti (Pernek et al. 1999, 173).

Sistem obdavčitve dohodkov fizičnih oseb v RS določa zakon o dohodnini. Obdavčitev dohodkov fizičnih oseb temelji na načelu splošne obdavčitve, zato je v obdavčitev načeloma zajet vsak dohodek fizične osebe, ki je določen kot vir dohodnine, ter na načelu horizontalne enakosti dohodkov, kar pomeni, da so enako visoki dohodki enako obremenjeni z davkom.

Sistem dohodnine, ki je bil v Sloveniji uveden leta 1991, po dosedanji ureditvi sestavlja šest skupnih medletnih oziroma sprotnih akontacijskih davkov ter končna letna dohodnina, od katerih se pri rezidentih Republike Slovenije medletne akontacije v celoti odštejejo, morebitne razlike glede na dokončno letno obveznost pa poračunajo in poravnajo z doplačili oziroma z vračili. Z dohodnino so obdavčeni naslednji dohodki: osebni prejemki, dohodki iz kmetijstva, dohodki iz dejavnosti, dohodki iz kapitala, dohodki iz premoženja in premoženjskih pravic.

Dohodnina je torej progresivni davek od dohodkov fizičnih oseb, doseženih v posameznem koledarskem letu. Temelji na načelu rezidentstva, kar pomeni, da je pri opredelitvi zavezanca upoštevano stalno oziroma začasno bivališče fizične osebe v RS, ki traja dlje kot šest mesecev.

Stroški, ki jih ima zavezanec v zvezi z doseganjem dohodka, se kot odbitna postavka priznavajo različno, v odvisnosti od vrste dohodka.

Fizične osebe plačujejo medletno akontacijo dohodnine na osnovi odločbe davčnega organa, na osnovi obračuna in na osnovi obračuna in vplačila davka, ki ga za davčnega zavezanca plača delodajalec od vsakega posameznega prejemka.

Dokončna letna odmera dohodnine se izvede na podlagi vložene napovedi davčnega zavezanca.

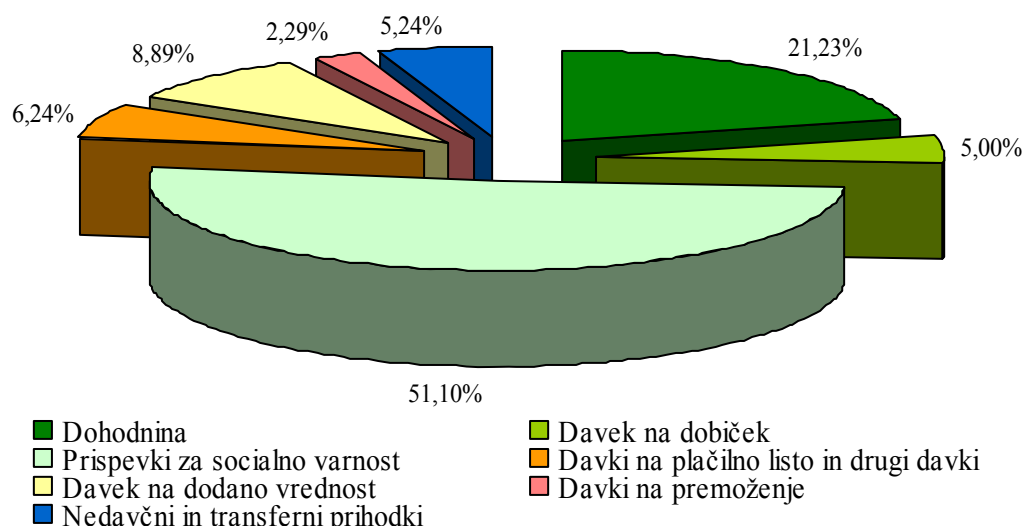
Dohodnina predstavlja v proračunu RS pomemben vir prihodkov, kar je razvidno iz naslednje tabele 2.1.

¹ Več o tem Božidar Jelčić. 1998. Financijsko pravo i financijska znanost. Zagreb: Informator, str. 182).

Tabela 2.1 Prihodki Davčne uprave RS v letu 2002

Vrsta prihodka	Prihodki v milijonih SIT	Delež (v %)
Dohodnina	320.981	21,23
Davek na dobiček	75.611	5,00
Prispevki za socialno varnost	772.610	51,10
Davki na plačilno listo in drugi davki	94.419	6,24
Davek na dodano vrednost	134.461	8,89
Davki na premoženje	34.689	2,29
Nedavčni in transferni prihodki	79.203	5,24
Skupaj	1.511.975	100,00

Vir: Ministrstvo za finance 2003, 8

Slika 2.1 Delež dohodnine v prihodkih, ki jih pobira davčna uprava

vir: ministrstvo za finance 2003, 8

Iz zgornje preglednice je razvidno, da daleč največji del sredstev, ki jih pobira davčna uprava, predstavljajo prispevki za socialno varnost. Prispevki za socialno varnost predstavljajo prihodek Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in Zavoda za zdravstveno zavarovanje. Davki pa predstavljajo prihodek bodisi državnega ali lokalnega proračuna. Večji del dohodnine predstavlja prihodek državnega proračuna, občinskim proračunom pripada le del dohodnine – trenutno 35 %

2.2 Nova dohodninska reforma v RS

Vsaka davčna reforma mora najti primerno rešitev v ravnotežju med davčno osnovo in davčno stopnjo. Kakor nam je znano, so splošni priznani cilji davčne reforme (Pernek 2001, 266):

- pravičnost obdavčitve po vertikalni in horizontalni smeri,
- poraba z davki zbranih finančnih sredstev,

- enostavnost in jasnost davčnega sistema.

Temeljni razlogi za sprejem novega zakona o dohodnini, ki reformira obdavčitev dohodov fizičnih oseb, so (Vlada RS 2003, 7–8):

- davčne obremenitve so neenakomerno porazdeljene med davčne zavezance, določeni dohodki, kot so obresti od bančnih depozitov, obresti od dolžniško vrednostnih papirjev in posamezni dohodki, doseženi v tujini, pa so povsem neobdavčeni;
- neenakost sedanjih obremenitev posameznih vrst dohodkov, tako da zavezanci prehajajo iz davčno bolj obremenjenih oblik dohodkov v davčno manj obremenjene oblike dohodkov;
- vstop RS v Evropsko unijo in prilagoditev zakonodaje sproščanju tokov na področju pretoka ljudi, storitev in kapitala ter prilagoditev sistema dohodnine mednarodno primerljivim standardom;
- uresničitev treh odločb Ustavnega sodišča Republike Slovenije, ki se nanašajo na upoštevanje olajšave za tiste zneske, ki jih roditelj mora nameniti za preživljanje svojega otroka, določitev zakonske podlage za določanje vrste in višine povračil stroškov v zvezi z delom, ki so izvzete iz obdavčitev, in upoštevanje olajšave za otroke v izvenzakonski skupnosti.

Pri pripravi zakona so bili upoštevani naslednji cilji (Vlada RS 2003, 8–9):

- globalna razbremenitev zavezancev, predvsem tistih v nižjih dohodkovnih razredih, ki bodo razbremenjeni v celoti do višine minimalnega dohodka, kot je določeno z zakonom o socialnem skrbstvu; navedena razbremenitev se bo realizirala postopoma, in sicer v letih 2005 do 2007;
- enakomernejša in bolj pregledna davčna obravnava dohodkov ter enakomernejša razporeditev davčnih bremen, zaradi tega je treba spremeniti tudi koncept zakona, da bo vsebina prevladala nad obliko in da bo ekonomski vidik pomembnejši od pravnega vidika pri ugotavljanju vrste dohodka in načina njegove obdavčitve;
- splošna širitev davčne osnove in zaščita domače davčne osnove ter preprečevanje mednarodnega dvojnega obdavčevanja.

Če je za dosedanjo ureditev veljalo načelo, da so obdavčeni le tisti dohodki, ki so v zakonu naštet, pa se novi zakon tega loteva ravno obratno, in sicer obdavčeni bodo vsakršni dohodki fizičnih oseb, razen tistih, ki bodo po zakonu izvzeti iz obdavčitve.

Novi sistem tako še vedno temelji na sintetični obdavčitvi dohodkov fizičnih oseb kot seštevku letnih dohodkov, obdavčenih z dohodnino po progresivni davčni stopnji, na načelu horizontalne enakosti, ki določa enako obravnavo zavezancev v enakem ekonomskem položaju in na vertikalni enakosti, ki določa obravnavo zavezancev z različno visokimi dohodki tako, da je davčno breme porazdeljeno progresivno glede na raven dohodka.

Po novi ureditvi dohodnine bomo dohodke fizičnih oseb razvrščali podobno kot pri dosedanji ureditvi, in sicer dohodki iz zaposlitve, dohodki iz dejavnosti, dohodki iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti, dohodke od premoženja, dobiček iz kapitala in drugi dohodki, ki jih ne moremo uvrsti v nobeno izmed zgoraj opredeljenih kategorij.

Z vidika obdavčitve je pomembna tudi delitev na aktivne dohodke, ki zajemajo dohodke, ki temeljijo na delu, ter pasivne dohodke, ki temeljijo na premoženju in premoženjskih pravicah.

Nova ureditev loči med odvisnim in neodvisnim razmerjem, sama presoja razmerja bo odvisna od odgovorov na vprašanja, kdo prevzema odgovornost in tveganje za opravljeno delo, kdo kontrolira delo, kdo zagotavlja pogoje za delo ter kako oseba nastopa na trgu. Davčni strokovnjaki so si enotnega mnenja, da bo razmejitev med odvisnim in neodvisnim razmerjem težko določiti, zato bodo potrebni tudi ustrezni podzakonski akti, ki bodo to področje posebej uredili (Hieng 2003, 35).

Poslanci so v volilnem letu, ko je bil novi zakon v obravnavi in ki bo začel veljati 1. januarja 2005, vlivali in želeli vplivati predvsem na olajšave in oprostitve. Zakon o dohodnini ima še naprej znatno socialno komponento in predvideva posebno obravnavo posameznih skupin ljudi, čeprav je to z vidika pravičnosti lahko sporno. Kljub temu pa davčna politika ne more nadomestiti ukrepov socialne, družinske in stanovanjske politike, ampak jih lahko le podpira. Družinsko in socialno politiko je učinkoviteje in pravičnejše voditi preko neposrednih transferjev, kajti preko davčnih olajšav pridobijo več posamezniki, ki so v boljšem materialnem položaju. Pri posameznikih, ki nimajo dohodkov ali so njihovi dohodki nizki, davčna olajšava kot instrument družinske ali socialne politike odpove, ker posameznik ne more realizirati olajšav v celoti.

Prihajajoča dohodninska reforma je kompleksnega značaja in povezana s spremembo tudi drugih predpisov. Tukaj mislim na novosti pri obdavčitvi pravnih oseb, na spremenjen davčni postopek, ki glede na spremembo materialne davčne zakonodaje nekoliko drugače in podrobno urejuje tudi postopkovna določila, in sicer, kako in kdaj se kateri davek pobira, plačuje in izterjuje.

3 ELEMENTI DAVČNE OBVEZNOSTI

Na odmero davčne obveznosti pri končni letni odmeri dohodnine vplivajo vsi elementi davčne obveznosti. V novi ureditvi so zelo natančno opredeljeni zavezanci za dohodnino, tako rezidenti kot nerezidenti, podrobno je določen tudi vir dohodka. Davčna osnova se pri posameznih podvrstah dohodnine različno ugotavlja, na dohodninsko obveznost pomembno vplivajo splošne in posebne olajšave in nenazadnje tudi davčna stopnja, ki se v novi ureditvi v petih davčnih razredih giblje od 16 % do 50 %.

Posamezne elemente davčne obveznosti bom v nadaljevanju prikazala tako, da bom naprej opisala veljavno ureditev ter nato v primerjavi z novo ureditvijo poudarila le spremembe in novosti, ki se nam obetajo prvič pri odmeri dohodnine za leto 2005.

3.1 Opredelitev zavezancev za dohodnino in določitev vira dohodka

Mednarodno gledano večina držav uporablja dva kriterija pri obdavčevanju dohodka, in sicer rezidenstvo in vir dohodka. Obseg davčne obveznosti je odvisen od tega, ali ima posameznik status rezidenta ali nerezidenta, in sicer upošteva kriterij rezidentstva in kriterij vira dohodka.

3.1.1 Rezidenti in nerezidenti

Zavezanec za dohodnino v sedanji ureditvi je posameznik, fizična oseba, ki pridobiva oziroma dosega dohodke, in sicer (Zdoh, 5. člen):

- rezidenti z vsaj enim obdavčljivim dohodkom v posameznem koledarskem letu, in sicer so rezidenti obdavčeni pretežno po dohodku, doseženem v Sloveniji;
- nerezidenti z neprekinjenim najmanj šestmesečnim začasnim bivanjem v Sloveniji v posameznem koledarskem letu in z vsaj enim obdavčljivim dohodkom.

Stališče naših teoretikov se pri opredeljevanju nerezidentov razlikuje od nemškega prava, po katerem ni nujno, da zapade šestmesečno bivanje v isto koledarsko leto. Nekateri naši teoretiki se pridružujejo stališču nemške teorije in bi bilo treba to zahtevo v našem zakonu razumeti v tej smeri, da se zahteva nepretrgano šestmesečno bivanje, ki pa ni nujno realizirano v posameznem konkretnem koledarskem letu (Pernek et al 1999, 181).

Zavezanci za davek od posameznega prejemka pa so tako zavezanci za dohodnino (rezidenti in nerezidenti) ter nerezidenti, ki niso zavezanci za dohodnino.

Rezidentstvo je sicer že določeno v sedaj veljavnem zakonu, vendar bo rezidentstvo v novi ureditvi mnogo širše določeno. Po kriteriju rezidentstva so fizične osebe obdavčene po svetovnem dohodku v državi, kjer so rezidenti, kar pomeni, da so v državi rezidentstva obdavčeni od vsega dohodka, ne glede na to, kje je bil pridobljen.

Doslej so bili namreč slovenski rezidenti obdavčeni pretežno od dohodka, ki je bil dosežen v Sloveniji. Kriterije za določitev rezidentstva po novem Zakonu o dohodnini razvrščamo glede na (Zdoh-1, 6. člen):

- uradno prijavljeno stalno bivališče,

- bivanje izven Slovenije zaradi zaposlitve v diplomatski, konzularni ali drugi mednarodni misiji ali javni uslužbenec ali funkcionar v državi, ki takega uslužbenca ne šteje za rezidenta,
- oseba izpolnjuje določene kriterije, ki kažejo, da so njeni osrednji socialni in ekonomski interesi v Sloveniji,
- prisotnost v kateremkoli času v RS skupno več kot 183 dni.

Z novo ureditvijo se odpravlja anomalija sedanja ureditve, ki določa, da je zavezanec za dohodnino nerezident, ki je nepretrgoma bival v RS več kot 183 dni, tako da migracijskim delavcem ni bilo treba oddajati dohodninske napovedi.

Bistveno novost bo pomenila uvedba tretjega kriterija, po katerem bodo v obdavčitev zajete tudi osebe, ki ne bodo imele prijavljenega stalnega bivališča v Sloveniji, za davčne namene bodo zaradi določitve središča interesov prepoznani kot rezidenti Slovenije. Glede na to, da je vedno večje število oseb, ki stalno ali občasno migrirajo, je navedena rešitev običajna tudi v razvitih državah.

Rezidenti bodo tako obdavčeni po svetovnem dohodku, kar pomeni, da se bodo v letno dohodninsko osnovo vsotevali vsi dohodki, ki jih bodo rezidenti dosegli v davčnem letu kjerkoli v svetu, med letom pa bodo rezidenti in nerezidenti plačevali davek kot akontacijo dohodnine od dohodkov z virom v Sloveniji.

Rezident bo po posebnih pravilih lahko pri letni odmeri dohodnine kot plačano akontacijo upošteval davek, ki ga bo od posameznega dogodka plačal v tujini, vendar le od dohodka, ki bo imel v tujini vir.

Fizična oseba, ki ni rezident Slovenije, pa bo obdavčena v Sloveniji, če je imel njen dohodek vir v Sloveniji, zato je v novem zakonu podrobno opredeljen pojem »vir dohodka«.

3.1.2 Določitev vira dohodka

Na podlagi kriterija vira dohodka so fizične osebe obdavčene tudi v državi, kjer je bil dohodek dosežen. Tudi v skladu z veljavnim zakonom so nerezidenti obdavčeni od dohodka, ki je dosežen v Sloveniji, vendar merila niso jasno določena. Z jasnejšo določitvijo pravil, bo doseženo, da bodo nerezidenti v večji meri plačevali dohodnino od dohodkov, ki jih bodo dosegali v Sloveniji. Merila za določitev vira dohodka in z njimi tudi obdavčitve v Sloveniji so v Zdoh-1 določene v 8. do 14. členu. Najpomembnejša so:

- dohodki iz zaposlitve in iz opravljanja storitev, če se zaposlitev izvaja ali storitev opravlja v Sloveniji;
- v primeru dohodkov iz opravljanja dejavnosti bo veljal kot pogoj za obdavčitev dohodkov v Sloveniji opravljanje dejavnosti v Sloveniji ali dohodek nerezidenta prek poslovne enote v Sloveniji;
- za dohodke iz nepremičnega premoženja bo veljalo, da bodo obdavčeni glede na pogoje, da nepremičnina leži na območju Slovenije;
- dohodki od vrednostnih papirjev in drugih lastniških deležev bodo imeli vir v Sloveniji, če bo šlo za deleže gospodarskih družb, ki so ustanovljene v skladu s predpisi v Sloveniji;

- posamezne vrste dohodkov, kot so dohodki, izplačani iz dobička, obresti, dohodki iz prenosa premoženjskih pravic in dohodki iz oddajanja v najem, če so izplačani v Sloveniji;
- dohodek iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti, če se opravlja na zemljiščih v Sloveniji;
- dohodki od odsvojitve lastniških deležev v pravni osebi, katerih več kot 50 % vrednosti izhaja iz nepremičnega premoženja v Sloveniji.

Davkoplačevalec je lahko obdavčen kot nerezident v državi izvora dohodka, hkrati je ta dohodek obdavčljiv tudi v državi, kjer je rezident. Slovenija je izvedla določene ukrepe, s katerimi se skuša izogniti dvojni mednarodni obdavčitvi preko določbe, ki ureja odbitek v tujini plačane dohodnine.

Dvakratni obdavčitvi dohodkov se izognemo z bilateralnimi pogodbami o izogibanju dvojne obdavčitve. Osnovni nameni bilateralnih konvencij o izogibanju dvojnega obdavčevanja so (Polič in Mitrovič 1997, 11):

- odprava mednarodnega dvojnega obdavčevanja,
- preprečevanje davčnih utaj in drugih izogibanj plačevanja davkov,
- razdelitev pravic obdavčevanja med državama pogodbenicama,
- preprečevanje davčne diskriminacije.

Prioriteta pri sklepanju novih pogodb je bila usmerjena k sklepanju novih sporazumov s preostalimi državami članicami EU, državami kandidatkami za v EU, državami v sosesčini in nadomeščanju starih pogodb z novimi²

3.2 Opredelitev davčne osnove

Z dohodnino so po veljavni ureditvi obdavčene naslednje skupine dohodkov: osebni prejemki, dohodki iz kmetijstva, dohodki iz dejavnosti, dohodki iz kapitala, dohodki iz premoženja in dohodki iz premoženjskih pravic. Od vseh naštetih dohodkov se že med letom plačuje davek kot akontacija dohodnine, med letom plačana akontacija pa se upošteva pri končni odmeri dohodnine.

Tudi nova ureditev ohranja šest vrst dohodka, namesto osebnih prejemkov se pojavlja dohodek iz zaposlitve. Razlog je v tem, da so ti dohodki mnogo širše definirani. Dohodki iz kmetijstva so razširjeni v dohodek iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti, skupina dohodkov iz premoženjski pravic se ne pojavlja več.

Pred opredelitvijo posameznih vrst dohodkov je najprej treba odgovoriti na vprašanje, ali gre za aktivne ali pasivne dohodke. Če dohodek izvira iz dela, ga ne bo mogoče obdavčiti na način, ki je predviden za pasivne dohodke. S tem bodo odpravljene dileme, ki so v strokovnih krogih še vedno aktualne glede delitve in obdavčitve posameznih dohodkov (Hieng 2003, 35).

² Trenutno ima Slovenija sklenjenih 31 bilateralnih sporazumov, v postopku ratifikacije jih je še 13, v postopku pred ratifikacijo jih je deset. Slovenija ima sklenjene sporazume z naslednjimi državami: Avstrija, Ciper, Danska, Filipini, Francija, Italija, Kitajska, Luxemburg, Makedonija, Nemčija, Norveška, Romunija, Španija, Švedska, Turčija, ZDA, Belgija, Češka, Egipt, Finska, Grčija, Kanada, Litva, Madžarska, Malezija, Nizozemska, Poljska, Rusija, Šri Lanka, Švica in Velika Britanija (Ministrstvo za finance 2004).

3.2.1 Osebni prejemki in dohodki iz zaposlitve

Izraz za podvrsto dohodnine »osebni prejemki« se v novi ureditvi ne uporablja, pač pa zakon govori o dohodkih iz zaposlitve. Dohodki iz zaposlitve so v novem zakonu opredeljeni širše. Dohodek iz zaposlitve vključuje vsako ugodnost, ki je neposredno ali posredno povezana z zaposlitvijo. Dohodki iz zaposlitve se delijo na dohodke iz delovnega razmerja, ki ga ureja zakon o delovnih razmerjih, in na dohodke iz drugega pogodbenega razmerja ali razmerja na drugi podlagi, ki ima naravo odvisnega razmerja. Navedena delitev dohodka je pomembna predvsem z vidika določanja davčne osnove.

Med dohodke iz zaposlitve se za razliko od sedanje ureditve poleg dohodkov iz delovnega razmerja štejejo tudi dohodki iz vseh drugih pogodbenih razmerij, vključno z dohodkom za stvaritev avtorskega dela iz delovnega razmerja in dohodkom, ki izhaja iz inovacij iz delovnega razmerja, pa tudi pokojnine in drugi prejemki iz naslova obveznega pokojninskega zavarovanja, ki po naravi sodijo med dohodke iz naslova pretekle zaposlitve.

Plača, nadomestilo plače in povračilo stroškov, ki izhajajo iz delovnega razmerja ter drugi prejemki iz delovnega razmerja

Najpomembnejši vir dohodnine je letni znesek plače skupaj z nadomestili ter povračili stroškov v zvezi z delom (regres za prehrano, prevoz na delo in z dela, dnevnice, stroški prenočevanja, kilometrina, terenski dodatek, stroški za službeno potovanje v tujino, nadomestilo za ločeno življenje). Povračila stroškov so obdavčena le, če presegajo zneske, ki jih je vlada določila z Uredbo o višini povračil stroškov v zvezi z delom in drugih prejemkov, ki se pri upoštevanju davčne osnove priznajo kot odhodek.

Davčna osnova je znesek plače brez upoštevanja obveznih prispevkov za socialno varnost: obračunani prispevki za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno varstvo, zaposlovanje in porodniško varstvo.

Plača iz tujine je po sedanji ureditvi obdavčljiva le, če so zavezanci prejeli plačo iz tujine za delo, ki so ga opravljali na območju RS, nova ureditev razširja davčno osnovo po načelu svetovnega dohodka, tako da bodo podvržene odmeri dohodnine vse prejete plače v tujini ali iz tujine.

V osnovo se všteta tudi premije dodatnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki jih za račun delojemalca plačuje delodajalec izvajalcu pokojninskega načrta, ki je vpisan v poseben register v skladu s predpisi, ki urejajo to področje, vendar le, če presega znesek 24 % obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje oziroma če presega znesek 484.828,00 tolarjev – za leto 2003 (Znesek premije in znesek davčne olajšave za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, Uradni list RS, št. 114/02)³.

Stimulacij in bonitete

Med stimulacije in bonitete spadajo neobvezno invalidsko in zdravstveno zavarovanje, druga osebna zavarovanja, stroški nastanitve, stroški izobraževanja, ki niso v zvezi z zaposlitvijo, razlika med revalorizacijskimi obrestmi in obrestmi, ki jih je delodajalec obračunal od delavcu danega posojila, znesek popustov, ki jih delodajalec

³ Višina zneska se vsako leto usklajuje, predpiše jo Vlada RS. Za leto 2004 ta znesek znaša 522.645,00 tolarjev (Uradni list RS, št. 133/03).

da delavcu na svoje proizvode, trgovsko blago in storitve, vrednost daril, če ta v mesecu, v katerem so bila prejeta, presegajo vrednost 5 % povprečne plače zaposlenih v RS predpreteklega meseca, in uporaba službenega vozila v privatne namene. Od zneskov simulacij in bonitet se obračunajo obvezni socialni prispevki in akontacija dohodnine.

Glede na to, da so se pri obdavčitvi bonitet v dosedanji praksi pojavljale težave pri opredelitvi drobnih ugodnosti delojemalcev, je sistem bonitet v novem zakonu podrobno opredeljen. Za boniteto se po novi ureditvi ne štejejo ugodnosti manjših vrednosti, ki jih delodajalec zagotavlja vsem delojemalcem pod enakimi pogoji, kot je zlasti regresirana prehrana med delom, uporaba prostora za oddih in rekreacijo, pogostitve ob praznovanju. Po novem so tudi družinskim članom izplačane bonitete obdavčene kot delojemalčevi dohodki. Z davčnega vidika bonitete ne bodo predstavljale lastnega dohodka družinskega člana. Tipičen primer so darila delojemalčevim otrokom.

V novem zakonu niso našteve vse vrste bonitet, temveč le večina primerov, natančneje kot doslej so opredeljene tudi osnove za obdavčitev posameznih bonitet. V nadaljevanju bom prikazala nekaj najpomembnejših primerov (tabela 3.1).

Tabela 3.1 Določitev davčne osnove za obdavčitev bonitet

Vrsta bonitete	Določitev davčne osnove
Uporaba osebnega vozila za privatne namene	1,5 % nabavne vrednosti vozila mesečno (nabavna vrednost vozila se z leti uporabe niža)
Nastanitev delojemalca	0,6 % tržne vrednosti premoženja
Zagotovitev mobilnega telefona	3.000 tolarjev mesečno
Ugodne obresti za posojilo	Priznana obrestna mera, ki jo določi minister, pristojen za finance
Darila otrokom	Če ni izplačano v decembru in presega vrednost 10.000,00 tolarjev

Vir: Zdoh-1, 27. člen

Regres

Znesek izplačanega regresa povečuje davčno osnovo, prispevke za socialno varnost pa se obračuna samo od dela regresa, ki presega 70 % povprečne plače predpreteklega meseca zaposlenih v RS.

V skladu s splošno kolektivno pogodbo pripada delavcu regres za letni dopust enkrat letno, zato se davek od regresa za letni dopust obračunava tako, da se izplačilo regresa obdavči po povprečni stopnji davka od zadnje znane plače.

Odpravnine, jubilejne nagrade, enkratne solidarnostne pomoči ter drugi prejemki iz delovnega razmerja

Odpravnine ob upokojitvi, jubilejne nagrade in enkratne solidarnostne pomoči ter drugi prejemki iz delovnega razmerja (plačan, a neizkoriščen dopust, izplačila na podlagi konkurenčne klavzule, odpravnine v skladu z individualno pogodbo o

zaposlitvi, posebna nagrada v zvezi s poslovnim izidom gospodarske družbe članu posloводства in organom upravljanja) tudi v novi ureditvi povečujejo davčno osnovo le, če so izplačani nad zneski, ki jih s predpisom določi vlada. Pomembna novost je, da se odpravnina zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi, ki je določena kot pravica iz delovnega razmerja in izplačana pod pogoji, ki jih določa zakon o delovnih razmerjih, ne všteta v davčno osnovo do višine desetih povprečnih mesečnih plač zaposlenih v Sloveniji. Zaradi možnosti zlorabe navedene davčne olajšave so točno opredeljene povezave s povezanimi osebami, tako z delodajalci kot tudi z delojemalci.

Ravno tako so dohodki iz zaposlitve tudi prejemki, prejeti zaradi začasnega neizplačila dohodka, vsa izplačana nadomestila, ki so posledica zaposlitve, in tudi prejemki na podlagi udeležbe v dobičku, ki so povezani z zaposlitvijo in ne z lastništvom.

Pokojnine in nadomestila

Kot dohodke iz zaposlitve obravnavamo tudi pokojnine. Pri pokojninah se srečamo z zneskom obračunane in neplačane akontacije dohodnine, ki jo dobimo tako, da zneske neto pokojnin obrutimo s določenim količnikom⁴, razlika med bruto zneskom in neto zneskom predstavlja obračunano akontacijo dohodnine, ki je zgolj fiktivne narave, zato se ob morebitnem vračilu dohodnine zavezancem ne vrača. V novem zakonu pojma »obračunana neplačana akontacija dohodnine« ne srečamo več, pri navedenih prejemkih bomo upoštevali olajšavo 14,5 % izplačanega zneska, kar pomeni raven sedanje obračunane neplačane akontacije dohodnine.

Naj poudarim, da se bo, za razliko od sedanje ureditve, v osnovo za dohodnino štel tudi enkratni znesek za rekreacijo, ki ga upravičencem izplačuje Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Doživljenjska mesečna renta in denarna renta, izplačana na podlagi zakona o žrtvah vojnega nasilja in veteranski dodatek, ne predstavljajo obdavčljivega vira.

Drugi izplačevalci, ki izplačujejo nadomestila, so: Ministrstvo za zdravstvo, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za obrambo, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Zavod RS za zaposlovanje ter upravne enote, ki nastopajo kot izplačevalci veteranskega dodatka po zakonu o vojnih veteranih.

Pokojnine iz tujine so že po sedanji ureditvi obdavčene in se v dohodninski napovedi vpisujejo v neto znesku, pri izračunu letne dohodnine pa se zneski ustrezno obrutijo. V tujini plačan davek zavezanec dokazuje s potrdilom o plačanem davku, ki ga potrdi pristojni davčni organ⁵.

⁴ Količnik za preračun neto pokojnin v bruto znaša 1,23847 (Količnik za določitev osnove za davek od osebnih prejemkov in pokojnin, Uradni list RS, št. 69/94).

⁵ V letih izvajanja zakona je pri obdavčevanju pokojnin prihajalo do težav zlasti pri obdavčevanju najnižje pokojnine, ki jo prejemajo rezidenti RS iz Italije. Pokojnina je izračunana na podlagi delovne dobe, starosti ter drugih pogojev. Če odmerjena pokojnina ne dosega najnižje pokojnine, ki po italijanskem pokojninskem zakonu pripada upravičencu, se mu prizna tudi razlika do najnižje pokojnine. Po pojasnilu Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ta razlika nima značaja varstvenega dodatka. Iz pojasnila sledi, da prejemniki najnižje pokojnine iz Italije k pokojnini ne prejemajo varstvenega dodatka, od katerega se po določbi prve alineje 4. točke 19. člena Zakona o dohodnini ne plačuje davek od osebnih prejemkov, temveč le razliko do najnižje pokojnine, ki po zakonu pripada upravičencem.

Poleg tipičnih dohodkov iz delovnega razmerja se bodo kot prejemki iz delovnega razmerja šteli tudi dohodki, prejeti za vodenje poslovnega subjekta, dohodki nosilcev funkcij zakonodajne in izvršilne oblasti, dohodki, ki izvirajo iz avtorskega dela in so ustvarjeni v delovnem razmerju, nadomestila iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja in obveznega zavarovanja za primer brezposelnosti, plačilo, ki se izplača fizični osebi ali kmetu, ki opravlja dejavnost kot nadomestilo za izgubljeni zaslužek (Zdoh-1, 25. člen).

Dohodek iz drugega pogodbenega razmerja

Dohodek iz drugega pogodbenega razmerja vključuje vsak posamezen dohodek za opravljeno delo ali stvaritev, vključno z dohodkom za stvaritev avtorskega dela ali izvedbo avtorskega ali folklornega dela (Zdoh-1, 26. člen).

V primerjavi z veljavno zakonodajo so ti dohodki razširjeni in vključujejo tudi dohodke iz avtorskega dela.

Prejemki, ki izvirajo iz storitev, opravljenih na podlagi dela po pogodbi, so najbolj pogosta oblika prejemkov in v primerjavi z veljavno ureditvijo ni razlik v načinu ugotavljanja davčne osnove. Pogodba je lahko sklenjena med izvajalcem in pravno osebo oziroma zasebnikom ali med izvajalcem in fizično osebo.

Davčna osnova za dohodke iz drugih odvisnih razmerij, katerih podlaga ne bo pogodba, ampak npr. imenovanje ali izvolitev na določeno funkcijo, ki se bo opravljala le preko občasnega pogodbenega razmerja, pa bo urejena na način, kot velja v dosednji praksi za pogodbe o delu, ob upoštevanju normiranih stroškov v višini 10 % in možnosti dokazovanja dejanskih stroškov. Dejanski stroški bodo omejeni le na stroške prevoza in nočitve in se tako kot sedaj upoštevajo na podlagi dokazil.

Dohodki od dela preko študentskih servisov se zaradi temeljnega namena pomagati mladim, ki se izobražujejo tako v sedanjih kot tudi v novi ureditvi, pod določenimi pogoji davčno ugodneje obravnavajo.

Po veljavni ureditvi se osnova zmanjša za olajšavo v višini 40 % povprečne plače zaposlenih v RS, kar za leto 2003 znaša 1.215.360,00 tolarjev. Če k temu znesku dodamo še splošno olajšavo, vidimo, da znesek do višine 1.549.584,00 tolarjev ni bil obdavčen (Pravilnik o valorizaciji zneskov za odmero dohodnine za leto 2003, Uradni list RS, št. 18/04).

V novem zakonu je bilo najprej določeno, da se študentom in dijakom prizna znižanje davčne osnove v višini 668.100,00 tolarjev, vendar so študenti z referendumskim izsiljevanjem s spremembo zakona uspeli povišati znesek olajšave, kar bom podrobneje opisala v podpoglavju davčne olajšave. Glede priznanja normiranih stroškov ni novosti, davčna osnova se torej zmanjša za normirane stroške v višini 10 %, in sicer avtomatično.

Med dohodke, ki se ne všttevajo v davčno osnovo, so poleg že sedaj določenih in sem jih opisala pri posameznih vrstah dohodkov iz zaposlitve, nova ureditev šteje tudi (Zdoh-1, 31. člen):

- nadomestila za uporabo lastnega orodja in naprav ter predmetov, potrebnih za opravljanja dela na delovnem mestu – do višini 2 % mesečne plače delojemalca, vendar ne več kot 2 % povprečne mesečne plače v Sloveniji;
- vrednost uniform in osebnih zaščitnih sredstev, če so določena s posebnimi predpisi;

- odpravnina zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi, največ do višine desetih povprečnih mesečnih plač zaposlenih v Sloveniji;
- nadomestila za uporabo lastnih sredstev pri delu na domu, če je to določeno na podlagi posebnih predpisov in na podlagi izračuna realnih stroškov, in sicer do višine 5 % mesečne plače delojemalca in ne več kot 5 % povprečne plače zaposlenih.

Dohodki iz zaposlitve predstavljajo po številu zavezancev in po obsegu najpomembnejšo kategorijo aktivnega dohodka.

Avtorski honorarji

Avtorski honorarji predstavljajo v zvezi z obdavčevanjem v Sloveniji poseben fenomen, ki ga ni zaznati v davčnih sistemih drugih držav.

Splošne predpostavke, ki jih mora izpolnjevati delo, da ga lahko uvrščamo med avtorsko delo, določa Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah, in sicer:

- stvaritev – delo mora biti plod človekove ustvarjalne dejavnosti,
- ustvarjalnost – pri delu gre za ustvarjanje na področju znanosti, književnosti ali umetnosti,
- duhovnost – v delu se izražajo misli, čustva in občutki,
- individualnost – delo pomeni novost ali pa vsaj izvirnost,
- izraženost – avtorsko delo mora biti izraženo v neki konkretni obliki.

Avtorske honorarje po sedANJI ureditvi uvrščamo med dohodke iz premoženjskih pravic in pri ugotavljanju davčne osnove upoštevamo 40 % normiranih stroškov. Pri obdavčitvi dohodkov je ključno merilo status fizične osebe oziroma razmerje, na podlagi katerega pridobiva dohodke. Tako so v primeru, ko gre za fizično osebo, ki opravlja dejavnost in ima status zasebnika, vsi dohodki obdavčeni kot dohodki iz dejavnosti, ne glede na to, ali so posli sklenjeni na podlagi avtorske pogodbe ali pogodbe o delu. V primeru, ko gre za delo iz delovnega razmerja, se prejemki v davčne namene štejejo kot prejemki iz delovnega razmerja. Glede na to, da je davčna obravnava dohodkov iz avtorskih pravic bistveno ugodnejša, se dogaja, da se sklepa veliko število avtorskih pogodb, ki so podlaga za nižjo obdavčitev, tako se je povečalo število avtorskih pogodb med zaposlenimi in delodajalci.

Ker je bilo preko te davčne oblike v preteklosti izplačanih veliko dohodkov, med katerimi so bili tudi takšni, ki v to kategorijo ne sodijo, je davčni organ nanje bolj pozoren. Posledica so relativno restriktivna pojasnila davčnega organa v zvezi s tem, kaj se šteje kot avtorski honorar, in določena sodna praksa, s katero se dodatno pojasnjuje, kaj se (tudi davčno) šteje med avtorsko delo in kaj ne.

Tipični primeri tovrstnih izplačil so (po podatkih davčne uprave) izplačila predavateljem na univerzah, novinarjem v časopisnih hišah in računalniškim programerjem, zaposlenim v programerskih družbah. V letu 2002 je kar 4,8 % zavezancev za dohodnino imelo prejemke iz naslova avtorskega honorarja, delež avtorskih honorarjev predstavlja 1,4 % v strukturi virov dohodnine, zneski iz naslova avtorskih honorarjev pa so v povprečju kar trikrat višji od zneskov po pogodbah (Davčna uprava RS 2004, Sektor za načrtovanje in statistiko, 33).

Dilema, ali šteti predavanje kot avtorsko delo ali ne, se vleče že nekaj let. Ministrstvo za finance vseskozi zavzema stališče, da se predavanja na univerzi ne štejejo za avtorsko delo, če se odvijajo v določenem časovnem obdobju, po predvidenem učnem načrtu ter predstavljajo specifično vrsto pedagoške dejavnosti. Predavatelji na univerzi le poučujejo na način, da povzemajo predpisano snov iz učbenikov in posredujejo že obstoječe znanje (Davčna uprava RS 2000, 6). V kolikor posamezno delo ni avtorsko, posameznik pa ga opravi za posamezno pravno osebo ali zasebnika, pri katerem ni v delovnem razmerju, se dohodki (plačila za delo) in prejemki (potni stroški ...) obdavčujejo v skladu z obdavčitvijo prejemkov na podlagi pogodb o delu in od opravljenih storitev. Enako velja v primeru, ko posameznik opravi delo za fizično osebo in dobi dohodke ali prejemke. Če takšna dela opravljajo študenti, se dela obdavčujejo kot študentski prejemki.

Avtorska dela se lahko pojavijo tudi med delovnim procesom, vendar pa jih je treba, v skladu s pojasnilom Ministrstva za finance, za davčne namene obravnavati kot plačo in obračunati vse dajatve, tako davke in prispevke (Davčna uprava RS 2000, 6). Utemeljitev je argumentirana s tem, da se materialne in druge pravice na avtorskih delih, ki nastanejo med delovnim procesom, prenesejo na delodajalca za deset let od dokončanja dela, če ni s pogodbo o avtorskem delu drugače določeno, poleg tega pa lahko delodajalec po desetih letih ob primernem nadomestilu ponovno zahteva izključni prenos (Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah 2004). Če poenostavimo, avtorsko delo v delovnem razmerju ob upoštevanju napisanega, za delavca ni več avtorsko, pač pa le še »delo«, za kar delavec v skladu s kolektivno pogodbo dobi plačo.

Po novi ureditvi so avtorski honorarji za namene obdavčitve opredeljeni kot aktiven dohodek, in sicer za osebe v odvisnem razmerju kot dohodki iz zaposlitve in za osebe, ki opravljajo dejavnost, kot dohodki iz opravljene dejavnosti ali kot dohodki, doseženi na podlagi posameznega posla.

V primeru, da bo šlo pri dohodku, doseženem na podlagi avtorske pogodbe, za dohodke iz aktivnosti, in sicer za dohodek iz odvisnega razmerja, bo dohodek obravnavan kot dohodek iz zaposlitve. Osnovna značilnost odvisnega razmerja je, da delodajalec nosi večino stroškov, zato se pri določanju davčne osnove iz občasnega odvisnega razmerja priznajo normirani stroški v višini 10 % dohodka in kot dejanski stroški samo stroški nočitev in prevoza. Kot aktivni dohodek se bo torej štela priprava oz. stvaritev avtorskega dela, kot je zlasti predavanje in pisanje člankov, dohodek za avtorsko delo iz delovnega razmerja, vključno z dohodkom iz prenosa premoženjske pravice, ki pripada delojemalcu na podlagi stvaritve (Vlada RS 2003, 25).

V primeru, da bo šlo za dohodek iz neodvisnega razmerja, bo dohodek obravnavan kot dohodek iz dejavnosti in se pri določanju davčne osnove upoštevajo dejanski prihodki oziroma odhodki ali pa se priznajo višji normirani stroški v višini 25 %, če zavezanec izpolnjuje pogoje in se odloči za takšen način ugotavljanja davčne osnove.

3.2.2 Dohodki iz dejavnosti

Bistven element dohodkov iz dejavnosti je samostojnost oziroma neodvisnost pri pridobivanju teh dohodkov. Dohodek iz dejavnosti bo po novi opredelitvi vsak dohodek, dosežen z neodvisnim in samostojnim delom, ne glede na formalni status, vrsto dejavnosti in pravno podlago (Zdoh-1, 33. člen).

V veljavni ureditvi so zavezanci za davek od dohodkov vse fizične osebe, ki so vpisane v ustrezen register, bodisi v register samostojnih podjetnikov, v register

samostojnih kulturnih delavcev, športnikov ali športnih delavcev, pa tudi v register sobodajalcev ali dopolnilne dejavnosti na kmetiji, ki ga vodi pristojna upravna enota. Zavezanci za davek od odhodkov iz dejavnosti so tudi osebe, ki dosegajo dohodke z rejo perutnine in drugih živali, ki ni vezana na doma pridelano krmo, z ribolovom ter z gojenjem rib in školjk, s trsničarstvom, drevesničarstvom, proizvodnjo vrtnin, cvetja in gob ter z opravljanjem kmetijskih storitev drugim s kmetijsko mehanizacijo (Zdoh, 37. in 38. člen).

Zavezanci za davek od dohodkov iz dejavnosti po sedANJI ureditvi ugotavljajo svoj dobiček na tri načine, in sicer (ZdavP, 99. člen):

- vodijo poslovne knjige in svojo davčno napoved predložijo davčnemu organu do 28. februarja, davčni organ pa odmerni postopek zaključí z izdajo odločbe, s katero ugotovi davčno osnovo, do 31. maja za preteklo leto;
- davčnemu organu podajo izjavo, da želijo, da se jim davčna osnova ugotavlja po normiranih stroških v višini 40 % ali 60 %, odvisno od tega, katero dejavnost opravljajo, pod pogojem, da ne zaposlujejo delavcev⁶;
- samoobdavčitev – to velja za srednje in velike samostojne podjetnike, ki morajo poslovne knjige voditi kot pravne osebe in davčnemu organu do 31. marca predložijo obračun.

Od 1. januarja 1998 se skladno z Zakonom o davčnem postopku uporablja tudi institut samoobdavčitve srednjih in velikih samostojnih podjetnikov, kot ga pozna večina držav v Evropi. Po spremembah in dopolnitvah zakona o gospodarskih družbah se za srednje in velike podjetnike štejejo tisti, pri katerih sta izpolnjeni vsaj dve merili izmed naslednjih treh (Zakon o gospodarskih družbah, 52. člen):

- da ima več kot 50 zaposlenih,
- da so letni prihodki višji od 1.000.000.000,00 tolarjev,
- da povprečna vrednost aktive na začetku in na koncu poslovnega leta presega 500.000.000,00 tolarjev.

Nova merila so mnogo višja od prej veljavnih, zato v praksi skorajda ni več samostojnih podjetnikov, ki bi presegali navedena merila.

Z vidika ugotavljanja davčne osnove in načina obračunavanja in plačevanja davka od dohodka iz dejavnosti se je pokazala potreba po ločevanju dveh vrst dohodkov iz dejavnosti, kar ureja nova ureditev, in sicer (Zdoh-1, 32. člen):

- dohodek, dosežen z opravljanjem dejavnosti,
- dohodek, dosežen s posameznim poslom.

V primerjavi z veljavno ureditvijo bo način ugotavljanja davčne osnove za dohodke, dosežene z opravljanjem dejavnosti, načeloma ostal nespremenjen. Davčna osnova bo dobiček, ugotovljen kot razlika med prihodki in odhodki. Ugotavljanje davčne osnove

⁶ Samostojni kulturni delavci, zasebni raziskovalci, novinarji, športniki in duhovniki lahko z izjavo uveljavljajo 40 % normirane stroške (Zdoh, 53. člen); zavezanci, ki dosegajo dohodke z umetno obrtjo, čebelarstvom, sprejemanjem gostov na prenočevanje in z opravljanjem kmetijskih storitev drugim s kmetijsko mehanizacijo, pa 60 % normiranih stroškov (Zdoh, 54. člen).

bo temeljijo na predpisih in slovenskih računovodski standardih, ki se uporabljajo za namene poslovnega računovodstva.

Prelivanje sredstev med podjetjem zavezanca in njegovim gospodinjstvom z davčnega vidika ne bo nevtralnno, čeprav sredstvo ostaja v lasti iste fizične osebe. Z zakonom se posebej definira, kaj se bo štelo za odsvojitvev oziroma pridobitev sredstev in bo vplivalo na obdavčitev. Glede na to, da v dosedanjem sistemu prenehanje dejavnosti ni bilo posebej urejeno, nova ureditev to področje natančno ureja. Zavezanec bo lahko na podlagi Zdoh-1 pri pristojnem davčnem organu zahteval, da se odtujitev oziroma pridobitev sredstev obravnava davčno nevtralnno – neobdavčeno ob izpolnjevanju dveh pogojev najmanj za obdobje petih let, in sicer:

- ob prenehanju opravljanja dejavnost, če dejavnost nadaljuje druga fizična oseba,
- ob prenehanju opravljanja dejavnosti, če se sredstva vložijo v pravno osebo.

Z namenom zagotovitve enake davčne obravnave dohodkov fizične osebe, doseženih iz naložb, in z namenom preprečitve manipulacij zavezanca se bodo določeni dohodki iz naložb izključili iz dohodkov iz dejavnosti. To so predvsem naložbe, dividende, določene obresti, dohodki iz vzajemnih investicijskih skladov in kapitalski dobiček, dosežen na podlagi odsvojitve lastniškega deleža ali dolžniški vrednostnih papirjev (Zdoh-1, 41. člen). Namen takšne ureditve je zagotovitev enake davčne obravnave dohodkov fizičnih oseb, doseženih iz naložb, ne glede na to, iz katerih virov fizična oseba financira naložbo.

Izgubo kot razliko med prihodki je mogoče pokrivati z zmanjšanjem davčne osnove v zaporednih petih letih, tako kot po sedanji zakonodaji.

Poseben status daje nova ureditev dohodkom iz oddajanja v najem in prenosa premoženjskih pravic, saj se bodo, pod predpisanimi pogoji (če ni potrebna registracija in prejemnik ni zavezanec za DDV), lahko obravnavali kot dohodki iz premoženja ali pa kot dohodki iz dejavnosti.

Tabela 3.2 Primerjava znižanja davčne osnove po sedanji in novi ureditvi

Olajšava	Dosedanja ureditev	Predvidena ureditev
Olajšava za investiranje	40 % investiranega zneska v opredmetena osnovna sredstva	20 % investiranega zneska v opredmetena osnovna sredstva v letu 2005 30 %
Olajšava za zaposlovanje	50 % plače delavca ob zaposlitvi za nedoločen čas	30 % plače delavca ob zaposlitvi za nedoločen čas najmanj 2 leti, posebej so opredeljeni doktorji znanosti
Invalidni delojemalci	50 % ali 70 % plače odvisno od stopnje invalidnosti	Enako
Zavezanec invalid	30 %, 60 % povprečne plače	Enako
Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje	Največ 24 % prispevkov – največ do višine 484.828,00 tolarjev za leto 2003	Največ 24 % prispevkov - največ do višine 549.400,00 tolarjev za leto 2005
Olajšava za donacije	0,3 % obdavčenega prihodka	Enako
Investicijska olajšava	10 % davčne osnove	Ukinjena

Vir: Zdoh in Zdoh-1

Za izračun medletne akontacije se ne bo več uporabljalo posebne lestvice, ampak bo lestvica izenačena s splošno lestvico.

Normirani stroški

Novi zakon še vedno ohranja normirane stroške, le da možnost za njihovo uveljavljanje pogojuje z drugačnimi pogoji (Zdoh-1, 35. člen):

- zanje ne obstaja obveznost vodenja poslovnih knjig po drugih predpisih,
- njegovi prihodki v zadnjih zaporednih 12 mesecih ne presegajo 3.900.000,00 tolarjev,
- ne zaposlujejo delavcev,
- v preteklem davčnem letu ni ugotavljal prihodkov na podlagi dejanskih stroškov,
- dostavljena izjava davčnemu organu pred začetkom leta, za katerega se ugotavlja davčna osnova.

Za zavezance, ki bodo izpolnjevali navedene pogoje, bo določena možnost poenostavitve v načinu spremljanja poslovanja in vodenja poslovnih knjig, saj se bo davčna osnova določala na podlagi normiranih odhodkov, kar pomeni obveznost vodenja ustreznih evidenc samo na prihodkovni strani.

Zakon v teh primerih določa, da se prihodki ugotavljajo po plačani realizaciji, v dosedanji ureditvi pa so bili vsi dohodki iz dejavnosti obdavčeni po fakturirani realizaciji.

Znesek priznanih normiranih stroškov se občutno niža, in sicer iz 40 % oziroma 60 % na 25 %.

Veliko pripomb na navedeno ureditev imajo predvsem samostojni umetniki, literarni književniki, saj se ukinja privilegiran status, ki so ga do sedaj imeli.

Novost v sistemu obdavčevanja dohodka iz dejavnosti bo tudi uvedba davka od posameznega dohodka (odtegljaj davka) že ob izplačilu dohodka. V sedaj veljavnem sistemu obdavčevanja dohodkov iz dejavnosti navedeno velja le za zavezance, ki se odločijo za ugotavljanje davčne osnove na podlagi normiranih stroškov in dosega dohodke s pravnimi osebami in zasebniki.

V novi ureditvi bo odtegljaj uveden tudi za zavezance, ki ugotavljajo davčno osnovo na podlagi dejanskih odhodkov in prihodkov, s tem, da bo za te zavezance obveznost odtegljaja davka omejena le na določene odhodke in ne bo nastala, če bo zavezanec izplačevalcu dohodka predložil svojo davčno število.

Dohodek, dosežen s posameznim poslom je vsak posamezen dohodek, dosežen z neodvisnim poslom, ki ni del opravljanja dejavnosti oziroma ni povezan z opravljanjem dejavnosti ali bi se glede na način, obseg in trajanje moral šteti za dejavnost (Zdoh-1, 55. člen). Pri tovrstnih dohodkih se bo v davčno osnovo štel prejemek, zmanjšan za normirane stroške v višini 10 %.

V to skupino dohodkov bomo uvrščali tudi dohodke iz naslova osebnega dopolnilnega dela, ki jih po veljavni ureditvi uvrščamo med osebne prejemke – prejemki na podlagi prevzema opravljanja storitev in poslov na drugi podlagi.

Z uveljavitvijo Pravilnika o delih, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo, ki je bil sprejet na podlagi sprejetega Zakona o preprečevanju dela na črno, imajo zavezanci, ki opravljajo osebna dopolnilna dela, možnost, da pri pristojnem organu (to so upravne enote) prigrasijo osebno dopolnilno delo. Dela, ki se štejejo za osebna dopolnilna dela, so dela pomoči v gospodinjstvu, nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč in izdelovanje in prodaja izdelkov domače in umetne obrti (Pravilnik o delih, ki se štejejo za osebna dopolnilna dela).

Pomembna novost je tudi, da se bo lahko dohodek od oddajanja v najem in iz prenosa premoženjskih pravic pod predpisanimi pogoji sicer obravnaval kot dohodek iz premoženja, zavezanec pa se ga bo lahko odločil obravnavati kot dohodke iz dejavnosti, seveda če ne opravlja še katerekoli druge samostojne dejavnosti ⁷.

3.2.3 Dohodki iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti

V dosedanji ureditvi ne poznamo natančne opredelitve kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti, ki jo novi zakon določa.

Kmetijsko in gozdarsko dejavnost opravljajo fizične osebe za svoj račun na kmetijah, ki so v lasti ali zakupu posameznih članov kmetije, ki so ponavadi člani iste družine. Z vidika obstoječe zakonodaje je zelo težko ali pa nemogoče določiti nosilca dejavnosti, uvedba knjigovodskega ugotavljanja dohodka za davčne namene bi tako

⁷ Zavezanec se bo za navedeno možnost lahko odločil pogojno, in sicer, da za opravljanje te dejavnosti ni potrebna ustrezna registracija in da zavezanec ni dolžan v skladu s predpisi o davku na dodano vrednost obračunavati davek na dodano vrednost oziroma da se ni prostovoljno odločil za obračunavanje davka na dodano vrednost. Če je potrebna registracija in prejemnik je zavezanec za DDV, potem zavezancu ne bo dana možnost izbire, ampak se bodo ti dohodki šteli za dohodke iz dejavnosti.

davčnim zavezancem in davčni službi povzročila nesorazmerne stroške glede na majhen delež davčnega priliva iz tega naslova.⁸

Zavezanec za davek od dohodkov iz kmetijske in gozdarske dejavnosti je vsekakor tisti, ki je vpisan v registru kot lastnik, ne glede na to, ali to zemljišče dejansko tudi izkorišča ali ne. Kadar pa zemljišče uporablja nekdo drug, lahko davčni organ obdavči dejanskega uporabnika kljub temu, da ni lastnik.

Za osnovno kmetijsko in osnovno gozdarsko dejavnost zakon o dohodnini določa, da se davčna osnova določi na podlagi katastrskega dohodka ter drugih plačil, povezanih s to dejavnostjo, v katerih seveda prevladujejo plačila iz naslova ukrepov kmetijske politike.

Katastrski dohodek kot pavšalni del davčne osnove se preverja vsako leto in se letno prilagaja razmeram, in sicer z novim izračunom ali valorizacijo. Za določitev davčne osnove se po veljavnem zakonu upošteva podatek o katastrskem dohodku na dan 31. decembra, po novem zakonu pa se bo upošteval na dan 30. junija tekočega leta, kar bo omogočilo bolj ažurno oceno dohodkov v kmetijstvu in gozdarstvu za posamezno leto.

V prihodnje bo treba katastrske dohodke realneje oceniti, ker se je v letih revalorizacije postopoma porušilo razmerje med katastrskim dohodkom za različne katastrske kulture, zato so že predlagane spremembe in dopolnitve na tem področju, tako da bo z enostavnejšimi postopki mogoče izvesti nov izračun.

Novi zakon razširja davčno osnovo tudi na dohodke, ki se všttevajo v dohodek iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti, in sicer plačila iz naslova ukrepov kmetijske politike, dotacije, donacije, denarne pomoč zaradi naravne ali druge nesreče na podlagi posebnih predpisov in druga plačila iz naslova denarnih pomoči.

Razširitev davčne osnove z drugimi dohodki je potrebna zaradi jasnejše opredelitve subvencij in drugih prejemkov kot del obdavčljivih dohodkov, ki skladno s spremembami ukrepov kmetijske, prostorske, strukturne in demografske politike predstavljajo vedno večji del dohodkov, prejetih kot plačilo ali nadomestilo plačila za opravljanje osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti (Vlada RS 2003, 24).

Zaradi postopne vključitve teh zneskov v davčno osnovo je predvideno prehodno obdobje, in sicer v letu 2005 25 %, 2006 50 %, 2007 75 % in 2008 v celoti.⁹

Posebej se sindikatu kmetov zdi sporna določba o všttevanju subvencij, dotacij in donacij v davčno osnovo, čeprav sami priznavajo, da to predstavlja dohodek. S prilagajanjem kmetijske politike politiki EU se zmanjšuje delež dohodkov kmetov iz neposredne prodaje na trgu, vedno večji delež prihodkov pa predstavljajo druge oblike plačil, ki imajo namen kmetom nadomestiti izpadle dohodke. Zato je primerno tudi ta plačila obravnavati kot dohodek in jih vključevati v davčno osnovo. Tak pristop je običajen tudi v vseh državah EU (Ministrstvo za finance 2004).

Enako kot v dosedanja ureditvi so tudi v novi ureditvi izjeme, ki določajo oprostitev plačila davka, ki so tako socialne kot tudi administrativne narave. Gre predvsem za tista zemljišča, ki jih iz kakršnegakoli razloga (na podlagi odločbe ali zakona) ni mogoče izkoriščati, začasno pa so oproščena zemljišča, ki se šele usposabljujejo, sadijo novi vinogradi ali sadovnjaki ali se zemljišča pogozdujejo. Začasna oprostitev traja od 5 do 30 let, in sicer glede na čas, potreben za začetek rodnosti oziroma možnosti izkoriščanja

⁸ Po podatkih davčne službe (Ministrstvo za finance 2003) predstavljajo davčni prilivi iz tega naslova le 1 % dohodnine.

⁹ Po prvotnem predlogu naj bi bile subvencije in dotacije v celoti obdavčene že v letu 2007, in sicer postopoma v letu 2005 – 33 % in v letu 2006 – 66 %.

nasada. Prav tako so oproščena zemljišča, dana v zakup, ali zemljišča, ki se uporabljajo za kmetijsko in gozdarsko pridelavo, ki je obdavčena preko dohodka iz dejavnosti.

Novost je tudi določba, po kateri lastnik lahko zmanjša osnovo za katastrski dohodek zemljišč, ki jih je kot neobdelana registriral v katastru dejanske rabe pri Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Z navedeno določbo se je novi zakon približal osnovnemu izhodišču dohodnine, da je zavezanec za davek oseba, ki dohodek dosega.

V primeru naravnih nesreč, rastlinskih boleznih, škodljivcev ali drugih izrednih dogodkov, ki jih zavezanec ni mogel preprečiti, se prizna posebna olajšava, in sicer za vrednost (oz. delež), za katero se je po oceni škode v takih primerih zmanjšal pridelek.

Olajšava za škodo na gozdnih zemljiščih, ki se po dosedanji ureditvi prizna za dobo šestih let, se po novi ureditvi prizna za dobo petih let.

Zaradi izenačitve pogojev z drugimi zavezanci za dohodke iz dejavnosti bodo zavezanci lahko uveljavljali tudi investicijsko olajšavo, s katero bo mogoče znižati davčno osnovo, če bodo z vlogo pri pristojnem davčnem uradu to zahtevali in bodo z računi dokazali znesek vlaganja.

Primerjava s sedanjo ureditvijo nam pokaže, da ni več olajšave za preureditev prostorov v turistične namene, ravno tako ni več olajšave za vlaganje lastnih sredstev v gozdove, na novo se pojavlja olajšava za nakup objektov, zemljišč in osnovne črede.

Olajšava se po sedanji ureditvi prizna v višini 25 % vloženih sredstev za dobo štirih let, v novi ureditvi pa je stopnja priznanja olajšave 20 %, kar pomeni, da je enaka stopnja za priznavanje investicijske olajšave v okviru opravljanja drugih dejavnosti.

Zaradi znižanja stopnje olajšave je določeno, da je olajšavo mogoče izkoristiti v letu vlaganja in v naslednjih štirih letih.

3.2.4 Dohodki iz premoženja

Dohodke iz premoženja v splošnem štejemo za pasivne dohodke, saj so to dohodki, v zvezi s katerimi ni potrebna stalna aktivnost osebe. Ena od novosti v novem zakonu bo tudi ureditev vseh vrst dohodka iz premoženja v enem poglavju, ki bo zajemalo štiri vrste dohodkov. Poleg tistih, ki so tako opredeljeni že v veljavni zakonodaji (dohodki iz oddajanja premoženja v najem, obresti in dividende) vključuje tudi dohodek iz prenosa premoženjskih pravic, ki so v sedanji ureditvi posebej urejena.

Dohodek od oddajanja premoženja v najem

Pri oddajanju premoženja v najem dosedanja ureditev loči opremljene od neopremljenih prostorov, loči pa tudi prihodke od oddajanja v najem pravnim osebam oz. zasebnikom in fizičnim osebam.

Osnova za davek od dohodkov, ki jih lastnik doseže z oddajanjem stanovanjskih ali poslovnih prostorov in garaž v najem, je znesek prejete najemnine v posameznem letu. Davčna osnova se lahko zmanjša za stroške tekočega in investicijskega vzdrževanja, za stroške upravljanja in za stroške obratovanja, če te stroške plačuje lastnik sam. Med stroške tekočega vzdrževanja se štejejo stroški popravil, stroški vzdrževanja sten, ogrevanja, vodovodna in plinska napeljava ... Stroški investicijskega vzdrževanja pa so predvsem stroški prenove in stroški izboljšav, ki zagotavljajo povečanje stanovanjskega standarda. Za stroške upravljanja se štejejo stanovanjske storitve, vzdrževanje in skrb za varstvo okolja, obratovalni stroški pa zajemajo storitve v zvezi z uporabo skupnih prostorov in naprav. Če najemodajalec ne uveljavlja dejanskih stroškov, se za potrebne

stroške štejejo normirani stroški v višini 40 %. V primeru, da zavezanci oddajajo v najem opremljene stanovanjske prostore, imajo pravico uveljaviti 60 % normiranih stroškov.

Za oddajanje v najem opreme, prevoznih sredstev in zemljišča pa se normirani stroški ne priznajo avtomatično, ampak le na podlagi verodostojnih listin.

Med dohodke iz oddajanja premoženja se bodo po novi ureditvi poleg najemnin, obveznosti in storitev, za katere se je zavezal ali jih je opravil lastnik sam, vštivale tudi premije, nadomestila, odškodnine v zvezi z uporabo premoženja. Dohodnine pa se ne bo plačevalo od (Zdoh-1, 66. člen):

- dohodka iz oddajanja premoženja v najem, razen od oddajanja opreme, bivalnika in prevoznega sredstva v najem,
- materialnih vlaganj najemnika, ki ohranjajo materialno vrednost kmetijskega ali gozdnega zemljišča,
- dohodka preživljanca po pogodbi o dosmrtnem preživljanju,
- dohodka za odstop prostorov za izvedbo volitev na državni in lokalni ravni, če dohodek ne presega vrednosti 10.000 tolarjev.

Možnost uveljavljanja dejanskih stroškov tudi v novi ureditvi ostaja nespremenjena, normirani stroški se v primerjavi z dosedanjo ureditvijo zmanjšujejo iz 40 % oziroma 60 % na davčno priznane v višini 20 % in sicer za vse primere oddajanja v najem.

Ponoviti je treba, da naj bi se oddajanje v najem načeloma štelo za opravljanje dejavnosti, a pod določenimi pogoji naj bi se tovrstni dohodki šteli kot dohodki iz premoženja, po izbiri pa bi lahko bili vseeno dohodki iz dejavnosti.

Tabela 3.3 Primerjava možnosti obdavčitve najemnin fizične osebe v primerjavi z dosedanjo ureditvijo

Letni dohodki od najemnin v mio SIT in DDV status	Vrsta dohodka	Obdavčitev, davčna osnova	Sedanji davek
Do 3,9 milijone ni zavezanec za DDV	Iz premoženja	Davek iz premoženja; za ugotovitev davčne osnove se lahko uporablja: - 20 % normirani stroški - dejanski stroški	Davek iz premoženja; za ugotovitev davčne osnove se lahko uveljavljajo: - normirani stroški v višini 40 %, 60 % ali 0 % - dejanski stroški
	Iz dejavnosti	Davek iz dejavnosti; za ugotovitev davčne osnove se lahko uporablja: - dobiček iz dejavnosti - 25 % normirani stroški	
Nad 3,9 milijone do 5 milijonov Ni zavezanec za DDV	Iz premoženja	Davek iz premoženja; za ugotovitev davčne osnove se lahko uporablja: - 20 % normirani stroški - dejanski stroški	Davek iz premoženja; za ugotovitev davčne osnove se lahko uveljavljajo: - normirani stroški v višini 40 %, 60 % ali 0 % - dejanski stroški
	Iz dejavnosti	Davek iz dejavnosti; za ugotovitev davčne osnove se uporablja: - dobiček iz dejavnosti	
Nad 5 milijonov Zavezanec za DDV	Iz dejavnosti	Davek iz dejavnosti; za ugotovitev davčne osnove se uporablja: - dobiček iz dejavnosti	

Vir: MBC Consalting 2003, 21

Dohodek iz prenosa premoženjske pravice

Avtorski honorarji po sedanji ureditvi spadajo pod dohodke iz premoženja, kjer se avtorjem priznava 40 % normiranih stroškov ali pa dejanske stroške, stopnja davka pa je 25 %, pri dohodkih iz prenosa premoženjskih pravic bodo po novem priznani normirani stroški v višini 10% ali pa dejanski stroški.

Avtorski honorarji po novem spadajo v dohodke iz zaposlitve, lahko pa bodo obdavčeni kot dohodek iz dejavnosti oziroma v tem okviru kot dohodek, dosežen s posameznim poslom. O tem sem več pisala v predhodnih poglavjih.

Dohodek iz prenosa premoženjske pravice vključuje dohodek, dosežen z odstopom uporabe ali pravice do uporabe ali izkoriščanja na podlagi pogodbe ali druge pravne podlage, sem prištevamo (Zdoh-1, 68. člen):

- materialne avtorske in materialne pravice izvajalca,
- pravice od izuma, videza izdelka, znaka razlikovanja,
- pravice iz osebnega imena, psevdonima.

Obresti

Po sedanji ureditvi v našem davčnem sistemu obresti niso obdavčene, izjema so le obresti od posojil, danim pravnim in fizičnim osebam. Osnova za davek je razlika med prejetimi obrestmi na posamezno posojilo in revalorizacijskimi obrestmi, izračunanimi na podlagi rasti cen na drobno. Obračunane, vendar neizplačane obresti torej niso obdavčene z davkom od dohodkov iz premoženja.

V novi ureditvi bo dohodek od obresti obsegal (Zdoh-1, 70. člen):

- obresti od posojil,
- obresti od dolžniških vrednostnih papirjev,
- obresti od depozitov pri bankah in hranilnicah,
- obresti od finančnih terjatev do dolžnika,
- dohodke iz oddajanja v finančni najem,
- dohodke iz življenjskega zavarovanja, razen za dohodke iz zavarovanj, sklenjenih pred uveljavitvijo novega zakona, dohodke iz zavarovanja, ki bodo po uveljavitvi zakona sklenjena za primer smrti in se bo na tej osnov dohodek tudi izplačal, in dohodke iz zavarovanj, ki bodo sklenjena po uveljavitvi zakona najmanj za 10 let,
- prihodek od obresti, ki jih imetnikom investicijskih kuponov razdeli vzajemni sklad,
- dohodek, ki ga imetnik investicijskega kupona doseže z njegovo odsvojitvijo ali izplačilom njegove vrednosti.

Zakon podrobno določa osnovo za obdavčitev posameznih vrst dohodkov, ki bodo obdavčeni kot obresti, in določa, da se kot obresti obdavči vsako nadomestilo, ki ni vračilo glavnice, torej tudi povečanje glavnice zaradi inflacije.

Vse izplačane obresti, razen fizičnim in pravnim osebam dana posojila, obračunane do dneva uporabe tega zakona, se ne obdavčujejo, izrecno pa je določeno, da to ne velja za obdavčitev premij iz Nacionalne stanovanjske varčevalne sheme, ki jih varčevalcem zagotavlja država.

Zaradi novosti na tem področju je predvideno prehodno obdobje, v katerem se bodo zneski obresti in zneski dohodka iz vzajemnih skladov v obdavčitev vključevali postopoma, in sicer od 10 % v letu 2005 do 100 % v letu 2009. Prejete obresti za depozitne vloge in obresti iz dolžniških vrednostnih papirjev do višine 300.000,00 Sit ne bodo obdavčene.

V letno davčno osnovo se ne všttevajo (Zdoh-1, 71. člen):

- obresti na denarne depozite pri bankah in hranilnicah vključno z Nacionalno varčevalno shemo, ki je sklenjena za obdobje 10 let,
- obresti iz naslova neupravičeno ali preveč odmerjenih in plačanih davkov in prispevkov,
- obresti od dohodkov iz naslova življenjskega zavarovanja, če izpolnjujejo določene pogoje.

Obdavčevanje obresti po evropsko

Po večletnem usklajevanju je Svet EU letos sprejel smernico o obdavčitvi prihrankov v obliki izplačila obresti, pri čemer gre za obresti, ki jih dobiva fizična oseba – rezident ene države iz druge države članice.

Cilj smernice je zagotoviti učinkovito obdavčenje obresti, ki jih rezident ene države članice dobi v drugi državi članici, in sicer na podlagi izmenjave informacij med posameznimi članicami. Če želimo, da bodo obresti pravično obdavčene, bo davčni organ s temi podatki moral razpolagati, zato bo moral izplačevalec obresti rezidentu druge države sporočiti svojim davčnim oblastem določene podatke o prejemniku, prav tako tudi višino obresti, te pa jih bodo posredovale davčnim organom države rezidenta – prejemnika obresti (Petaur 2003, 51).

Omenjeni postopek bo veljal za vse države članice, razen za Avstrijo, Luxemburg in Belgijo, ki imajo v EU najbolj stroge določbe glede bančne tajnosti. Te tri države so si izbojevale prehodno obdobje, v katerem jim ne bo treba poročati o obrestih, ki so jih rezidenti drugih članic prejeli od izplačevalcev na njihovem ozemlju. Obračunavale pa bodo davek po odbitku, in sicer v višini 15 % v prvih treh letih, 20 % naslednja tri leta, 35 % v nadaljnjih letih. Glede na to, da je obračunavanje davka po odbitku povezano s stroški, bodo te tri države nakazale državam prejemnikov obresti le 70 % pobranega davka. Če pa bo prejemnik obresti izrecno dovolil posredovanje informacij državi, kjer bo obdavčen na podlagi rezidentstva, potem ni davka po odbitku, pač pa se obresti prejemniku nakažejo v celoti in obdavčijo v državi rezidentstva (Petaur 2003, 51).

Smernica naj bi začela veljati 1. januarja 2005, vendar le, če bodo podobne določbe v zvezi z izmenjavo informacij ali uvedbo davka po odbitku v svojo zakonodajo vpeljale tudi nekatere države, ki niso članice EU, predvsem Švica, Liechtenstein, San Marino (Petaur 2003, 51).

Iz povedanega lahko sklepamo, da ne bo učinkovitega obdavčevanja obresti, dokler te smernice ne bodo sprejele vse države, saj davčni organi posameznih držav ne bodo razpolagali s kontrolnimi podatki o prejemnikih in višini izplačanih obresti.

Udeležba pri dobičku

Dohodek, dosežen z udeležbo pri dobičku, se vključuje v davčno osnovo ne glede na to, ali je bilo izplačilo opravljeno v tujini ali v Sloveniji. Pri izračuna letne davčne osnove se upoštevajo normirani stroški v višini 40 % zaradi ublažitve dvojne obdavčitve.

Veljavna ureditev obdavčuje dohodke, dosežene z udeležbo pri dobičku. Pri ugotavljanju davčne osnove je z namenom blažitve ekonomske dvojne obdavčitve dohodka, doseženega z udeležbo pri dobičku (z davkom od dobička pravnih oseb), na letni ravni uveljavljen sistem integracije. Navedeno pomeni, da se vsak posamezen prejemek, povečan za plačano posebno akontacijo, zmanjša za 40 %, razen v primeru udeležbe pri dobičku osebnih družb, ko letno davčno osnovo predstavlja posamezen prejemek, povečan za plačan davek od dobička pravnih oseb (Zdoh, 65. člen).

Med dohodke iz dividend bodo tako kot sedaj šteta vsa izplačila fizični osebi, lastniku deleža kapitala v gospodarski družbi, zadrugi, izplačana zaradi lastništva. Za opredelitev dohodkov od dividend bo zlasti pomembno, da gre za dohodke, izplačane imetniku deleža iz premoženja plačnika ali s plačnikom povezani osebi, vendar se na njihovi podlagi lastniški delež ne zmanjša, lahko se poveča ali pa ostane nespremenjen.

Kot izplačila dividend novi zakon rešuje tudi vprašanja glede obdavčitve raznih ugodnosti lastnikom in njihovim družinskim članom, ki jih po sedanji ureditvi obravnavamo kot druge osebne prejemke, kot so razni dohodki v obliki bonitet, odpis dolga in pridobitev dobrin po ugodni ceni.

Pričakujemo lahko, da bo nova ureditev podrobno uredila vsa ta izplačila, ki do sedaj tudi zaradi pomanjkljive zakonodaje in iznajdljivosti družb, ki so izplačevale dobiček družbe družbenikom, niso bila obdavčena.

Tudi v novem zakonu ostaja za rezidente na letni ravni sistem integracije. Spremenila se bo le stopnja znižanja iz sedanjih 40 % na 35 %. Znižanje je posledica znižanja stopnje davka od dobička pravnih oseb v letu 1995 s 30 % na 25 %. V primeru dividend osebnih družb bo na letni ravni načeloma ohranjen veljavni sistem obdavčitve.

3.2.5 Dobiček iz kapitala

Dobiček iz kapitala spada med pasivne dohodke. Tako kot po sedanji bomo tudi v novi ureditvi posebej prikazovali dobiček, dosežen pri prodaji nepremičnine, in dobiček, dosežen pri prodaji vrednostnih papirjev in drugih deležev v kapitalu.

Sedanji sistem obdavčitve dobička iz kapitala, ki po treh letih imetništva kapitala omogoča oprostitvev plačila davka od dobička iz kapitala, ne glede na vrsto in obseg, ni več ustrezen.

Nova ureditev prinaša novo opredelitev kapitala in dobička iz kapitala. Za razliko od dosedanjega enotnega roka treh let bo po novem veljal različen rok glede na vrsto in obseg kapitala, ki se odsvoji (Zdoh-1, 86. člen):

- nepremičnine – deset let po pridobitvi, saj se nepremičnine že po svoji naravi razlikujejo od finančnega premoženja, daljši rok zanje pa je tudi v skladu z mednarodno prakso na tem področju, dobiček pri odsvojitvi nepremičnine, ki je bila pridobljena pred 1. januarjem 2002, se ne obdavčuje;
- vrednostni papirji v gospodarskih družbah, zadrugah in drugih organizacijskih oblikah – tri leta po pridobitvi;
- pretežni lastniški delež ali njegov del – brez določenega roka imetništva.

Pomembni novosti bosta drugačno obravnavanje odsvojitve pretežno lastniškega deleža oziroma njegovega dela in drugih manjših lastniških deležev ter s to novostjo povezana opredelitev pretežnega lastniškega deleža.

Kot pretežni lastniški delež se za namene obdavčitve šteje lastniški delež v osnovnem kapitalu, ki vrednostno dosega najmanj 60 milijonov tolarjev, ki je v lasti zavezanca neposredno ali posredno preko povezanih oseb, če kapital gospodarske družbe po pridobitvi deleža presega 200 milijonov tolarjev; delež se ugotavlja kot povprečje vrednosti po poslovnih poročilih za zadnje petletno obdobje pred odsvojitvijo¹⁰ (Zdoh-1, 86. člen).

¹⁰ Po prvotnem besedilu zakona je bil pretežni lastniški delež za potrebe obdavčitve definiran vsak delež, na podlagi katerega zavezanec ima ali je imel kadarkoli v preteklih petih letih pred njegovo odsvojitvijo neposredno ali posredno, prek povezanih oseb, vsaj 10 % delež glasovalnih pravic ali vsaj 10 % delež v kapitalu oziroma v posameznem razredu delnic. Na predlog opozicije se je delež, izražen v odstotkih, spremenil v znesku izražen delež, kar je tudi po mojem mnenju pravičnejše. V nasprotnem primeru bi se dogajalo, da bi lastniki velikih podjetij svoje lastniške deleže prodajali povsem neobdavčeno.

Za prodajo kapitala se šteje tudi zamenjava kapitala¹¹ in izplačilo deleža v kapitalu fizični osebi v primeru prenehanja gospodarske družbe ali zadruga ter v drugih primerih izplačila v denarju ali v naravi.

Posoja kapitala se šteje za prodajo, v kolikor pri posoji preide lastništvo kapitala na posojilojemalca, ki pridobi vse pravice iz naslova lastništva. Ena od pomembnih novosti na tem področju, ki sledi rešitvam v drugih razvitih tržnih ekonomijah, bo tudi razširitev ugotavljanja dobička iz kapitala ne samo v primeru prodaje, temveč tudi v primeru vsakršne odsvojitve kapitala.

Odsvojitvev je širok pojem in bo nastopila tudi v primeru darovanja. V tem delu se bo torej zakon o dohodnini, ki ureja sistem obdavčitve fizičnih oseb, približal Zakonu o davkih občanov, ki ureja sistem obdavčitve dediščin in daril, torej davkov, ki bremenijo prejemnika dediščine ali darila.

Oprostitev plačila dohodnine za dobiček od kapitala velja za naslednje primere (Zdoh-1, 88. člen):

- dedovanje kapitala,
- prenos kapitala na posojilodajalca ali zastavljenega upnika,
- odsvojitvev nepremičnin po pogodbi o dosmrtnem preživljanju,
- zamenjava vrednostnih papirjev, delnic, obveznic in delnic investicijske družbe, vse to pod pogojem, da se ne spreminjajo lastniška razmerja in ne pride do denarnega toka,
- prenos kapitala v postopkih prisilne poravnave,
- prenos nepremičnin iz naslova razlastitve.

Novi zakon uvaja tudi nov pojem, to je odlog ugotavljanja davčne obveznosti z namenom preprečevanja izigravanja davčnih predpisov, katerih namen je izogniti se davčnim obveznostim predvsem v primeru podaritve kapitala obdarjencem prvega dednega reda, ko je po zakonu o davkih občanov darilo davka prosto.

Ugotavljanje davčne obveznosti se odloži pri naslednjih odsvojitvah (Zdoh-1, 93. člen):

- podaritvi kapitala zavezančevemu zakoncu ali otroku,
- zamenjavi deleža v okviru zamenjave kapitalskih deležev, združitvev in delitev, kot so opredeljene v zakonu, ki ureja davek od odhodkov pravnih oseb. O tem odloči davčni organ na podlagi priglasitve odsvojitve kapitala.

V navedenih primerih se ugotavljanje davčne obveznosti odloži do naslednje obdavčljive odsvojitve kapitala, rok začne imetniku kapitala teči z dnem pridobitve podarjenega ali zamenjanega kapitala, kot nabavna vrednost kapitala se šteje tista cena, po kateri je kapital pridobil darovalec.

V novem zakonu ostaja način ugotavljanja davčne osnove v splošnem podoben dosedanjemu, določene spremembe bodo uveljavljene le pri priznavanju izgub za

¹¹ Do zamenjave kapitala, pri kateri pride praviloma do davčnih posledic, prihaja ob statusnih spremembah gospodarskih družb oziroma pri prevzemih gospodarskih družb, ko je delničarjem ponujeno plačilo z nadomestnimi vrednostnimi papirji. Če zamenjavo vrednostnih papirjev, nepremičnin in deležev v kapitalu gospodarskih družb opravita dve fizični osebi, se šteje, da sta opravili dve ločeni prodaji (Kmetec 2004, 1).

poračun z dobički in pri priznavanju stroškov, ki zavezancem nastanejo zaradi odsvojitve kapitala.

Če je razlika med prodajno ceno kapitala in valorizirano vrednostjo kapitala ali nepremičnine negativna, se lahko v letu, za katero se odmerja dohodnina, zmanjšuje pozitivna osnova za davek od dobička iz kapitala zavezanca, vendar največ do višine davčne osnove. Pobotanje izgube iz kapitala z dohodki fizične osebe iz drugih virov dohodnine ni mogoče, prav tako tudi ne prenos izgube v naslednje obdobje. Izgube se bodo lahko tudi po novem, tako kot doslej, poračunale z dobički, doseženimi v istem davčnem letu, pri čemer se bodo po novem izgube in dobički združevali v skupine po vrsti (nepremičnine, vrednostni papirji, deleži v kapitalu) (Kmetec 2004, 11).

Sedanji sistem obdavčevanja dobička iz kapitala v splošnem ne omogoča priznavanja stroškov, ki zavezancu nastanejo v zvezi z odsvojitvijo kapitala, razen stroška plačila davka na promet nepremičnin ter stroškov investicij in investicijskega vzdrževanja, po novem pa bodo zavezanci pri ugotavljanju davčne osnove lahko v določenem obsegu uveljavljali tudi nekatere druge stroške, kot so:

- provizija borznim posredniškim hišam in nepremičninskemu posredniku,
- stroški v zvezi s cenitvijo odsvojene nepremičnine, ki jo opravi pooblaščen cenilec.

Vrednostni papirji

Za vrednostne papirje, ki zapadejo obdavčitvi, se tako po sedanjih določbah zakona o dohodnini kot tudi v novi ureditvi štejejo vrednostni papirji, ki so kot taki opredeljeni v veljavni zakonodaji ter so predmet trgovanja. To so lastniški kot tudi dolžniški vrednostni papirji, za katere velja pogoj, da so izdani v seriji in v določenem časovnem obdobju nosijo določen donos glede na vloženi kapital (dividende, obresti). Tako sedanji kot novi zakon o dohodnini dajeta zavezancu možnost valoriziranja nabavne vrednosti, vendar mora od dneva pridobitve do dneva prodaje vrednostnih papirjev preteči več kot šest mesecev, kot to določa Uredba o načinu valorizacije vrednosti vrednostnih papirjev in drugih deležev v kapitalu pri davku od dobička iz kapitala.

V zvezi s kapitalskimi dobički, ki jih dosegajo rezidenti RS v tujini, je Ministrstvo za finance izdalo pojasnilo, po katerem se šteje, da je dobiček od prodaje vrednostnih papirjev ter drugih deležev v kapitalu dosežen v RS v primeru (Kmetec 2004, 3):

- ko je prodaja izvršena na trgu kapitala v RS,
- ko je prodaja izvršena na trgu kapitala v tujini, če je izdajatelj kapitala pravna oseba, ki je ustanovljena v skladu s predpisi v RS, in je kapital izdan v RS.

Upošteva se zgoraj navedeno se dobiček, ki ga fizična oseba doseže ob prodaji vrednostnih papirjev, ki so izdani v tujini in s katerimi se trguje v tujini, ne obdavčuje.

Glede na to, da novi sistem uvaja obdavčitev po svetovnem dohodku, bodo v obdavčitev zajeti prav vsi v tujini doseženi kapitalski dobički, posebno pozornost bo treba posvetiti sporazumom o izogibanju dvojnemu obdavčevanju.

Tudi v novem zakonu o dohodnini je določeno, da se prva prodaja vrednostnih papirjev in deležev v kapitalu, pridobljenih v procesu lastninskega preoblikovanja podjetij, ne všteva v osnovo za davek od dobička iz kapitala. Pravica do oprostitve

plačila davka je izčrpana v trenutku, ko pravico do delnice ali samo delnico ali delež prvi lastnik proda.

Nepremičnine

Kot dan pridobitve nepremičnine se šteje datum sklenitve kupne, menjalne ali druge pogodbe ali dan pravnomočnosti sklepa o dedovanju, če je nepremičnina pridobljena z dedovanjem.

Davčno osnovo predstavlja razlika med prodajno ceno nepremičnine, zmanjšano za plačane davke in morebitne investicije, in valorizirano vrednostjo kapitala v času pridobitve.

Davčno osnovo za dobiček znižuje valorizirana vrednost investicij in izdatkov investicijskega vzdrževanja, ki jih mora zavezanec dokazati z ustreznimi dokazili. Način valorizacije investicij in nepremičnin določa Uredba o načinu valorizacije vrednosti nepremičnin pri davku od dobička iz kapitala. Revalorizacija se opravi s koeficientom rasti cen stanovanjskih gradenj v RS. Ta koeficient se ugotovi na podlagi povprečnega indeksa rasti cen stanovanjske gradnje po podatkih združenja za gradbeništvo pri Gospodarski zbornici Slovenije.

Novi zakon daje možnost znižanja davčne osnove poleg plačanih davkov tudi za stroške uradnega cenilca pri cenitvi nepremičnine.

V novem Zdoh-1 je tudi pomembna novost, in sicer se dobička iz kapitala ne bo ugotavljalo pri odsvojitvi stanovanja ali stanovanjske hiše, ki ima največ dve stanovanji in v katerem je imel zavezanec stalno bivališče in je tam dejansko tudi prebival vsaj zadnja tri leta pred odsvojitvijo.

Glede na to, da se za dobiček iz kapitala pri prodaji nepremičnin rok imetništva povečuje, je pričakovati povečanje števila zavezancev in s tem tudi povečanje obsega dela na tem področju. Velik problem pri delu davčnih referentov na tem področju je ugotavljanje tržne vrednosti nepremičnih, lahko pa pričakujemo, da bo mogoče nova ureditev na področju množičnega vrednotenja nepremičnin pomagala pri določanju tržne vrednosti.

3.2.6 Drugi dohodki

Med druge dohodke spadajo tisti prejemki, ki ne izvirajo iz delovnega razmerja, pokojnine ali opravljanja poslov na podlagi pogodbenega razmerja. Poenostavljeno bi lahko rekli, da so to obdavčljivi prejemki, pri katerih med izplačevalcem in prejemnikom izplačila ni nikakršnega odnosa. Če je drugi prejemek ali nagrada izplačana v naravi ali v obliki storitve (potovanje, bivanje v hotelu), je osnova za obdavčitev prometna vrednost blaga ali storitve v času, ko je drugi prejemek ali nagrada podeljena.

Obdavčljive so le tiste nagrade, ki niso uvedene z zakonom. Zneski prejetih nagrad, ki so z zakonom opredeljene kot posebno priznanje za preteklo leto ali za osebne dosežke, ne predstavljajo vira obdavčitve.

Pri izvajanju davčnega postopka je po podatkih davčne uprave največ napak pri izplačevalcih, ki podeljujejo nagrade v naravi. Večina izplačevalcev pravilno obračuna in plača davek od denarne nagrade, tako da pravilno obračuna in plača 25 % davek, razliko v višini 75 % pa nakaže nagrajencu. Oseba, ki podeljuje nagrado, je dolžna obračunati in plačati davek, zato mora še pred izročitvijo nagrade v naravi poskrbeti, da bo od prejemnika nagrade (zavezanca za davek) dobila sredstva za plačilo davka.

V novi ureditvi obdavčevanja prejemkov fizičnih oseb naj bi pojem »drugi dohodki« zajemal vse dohodke, ki ne bodo posebej opredeljeni v zakonu, razen tistih, ki bodo iz obdavčitve izvzeti ali pa dohodnine oproščeni.

Drugi dohodki vključujejo (Zdoh-1, 99. člen):

- nagrade, izjema so nagrade za izjemne dosežke in jih izplačuje država;
- darila, če presegajo vrednost 5.000,00 tolarjev oziroma skupna vrednost daril, prejetih v istem davčnem letu od istega darovalca presega vrednost 10.000,00 tolarjev;
- dobitke v nagradnih igrah, če vrednost dobitka presega vrednost 5.000,00 tolarjev;
- priznavalnine;
- doživljenjske mesečne rente po zakonu o žrtvah vojnega nasilja;
- kadrovske in druge štipendije, ki so izplačane v znesku, ki presega minimalno plačo za študij v Sloveniji, za študij v tujini pa nad zneskom, ki presega minimalno plačo v RS za 60 %;
- izplačila odkupne vrednosti v skladu z zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

3.2.7 Druge novosti

Spregled statusa

V primeru transakcij in izplačil dohodkov med povezanimi osebami se kot podlaga za ugotovitev višine dohodka uporabljajo primerljive tržne cene. Ko se dohodke za opravljeno delo ali storitev, ki jo osebno opravi določena fizična oseba, izplača pravni osebi ali zasebniku, naj bi se ta dohodek štel za dohodke iz zaposlitve, kot je to določeno v novem Zakonu o dohodnini:

- če je ta fizična oseba sama ali prek povezanih oseb lastnik najmanj 25 % v obliki vrednosti vseh deležev ali v obliki glasovalne pravice
- če je v odvisnem razmerju z izplačevalcem,
- če je bila pravna oseba ali zasebnik ustanovljen predvsem zaradi ugodne davčne obravnave.

3.3 Način obračuna in medletno plačevanje dohodnine

Z obračunom davka se konkretizira predpisana davčna obveznost posameznih zavezancev in vsebuje dve bistveni prvini, in sicer ugotovitev davčne osnove in uporabo davčne stopnje (Milost in Milunovič 2001, 77).

Sistem dohodnine bo v Sloveniji tudi v bodoče sestavljen iz šest skupin medletnih akontacijskih davkov ter končne letne dohodnine, od katerih se pri rezidentih RS medletne akontacije v celoti odštejejo, morebitne razlike glede na dokončno letno obveznost pa poračunajo z doplačili ali vračili. Pri nerezidentih, ki niso zavezanci za dohodnino, pa se obračunana akontacija dohodnine pri posameznih podvrstah dohodnine šteje kot dokončni davek.

3.3.1 Način obračuna

Tako po sedANJI kot tudi novi ureditvi ločimo tri načine medletnega plačevanja dohodnine, in sicer davek po odbitku (po novem davčni odtegljaj), samoobdavčitev in plačilo davka na podlagi odločbe davčnega organa. Načine obračunavanja akontacije dohodnine, roke za vložitev napovedi, roke za izdajo odločbe in plačila akontacije dohodnine ureja davčni postopek. Spremembe na področju obdavčitve pravnih in fizičnih oseb in vstop Slovenije v EU so terjale spremembe tudi na tem področju in posledica tega je nov zakon o davčnem postopku. Določbe, ki urejajo medletno akontiranje, bodo začele veljati za odmerno leto 2005.

Sedanja ureditev omogoča zavezancem ugodnejšo davčno obravnavo za dohodke, nastale z delom preteklih ali prihodnjih let, ali drugače povedano, ki se ne nanašajo na leto, za katerega se dohodnina odmerja. Taki dohodki so v letu prejema obdavčeni le s povprečno stopnjo dohodnine, ki se izračuna od dohodkov, ki se nanašajo na konkretno dohodninsko leto.

Po novem to ne bo več čisto tako. Le plače, vključno z zamudnimi obrestmi, ki se bodo izplačevale na podlagi sodne odločbe za več let nazaj, se vštejejo v osnovo za dohodnino leta, v katerem jih je fizična oseba prejela, in se obdavčijo po povprečni stopnji dohodnine enega leta. Za izračun povprečne stopnje se dohodek, ki se nanaša na več preteklih let, razdeli na toliko enakih delov, na kolikor let se nanaša, vendar ne več kot na tri enake dele, kar pomeni, da se lahko plača razmeji največ na tri leta za nazaj.

Razmejitev drugih dohodkov, kot so najemnine in avtorski honorarji, pa zakon ne predvideva.

Obračun dohodnine po odbitku ali davčni odtegljaj

Takšna oblika obdavčitve se uporablja pri tistih dohodkih, pri katerih je možnost nadzora enostavna. Gre predvsem za izplačila pravnih oseb in zasebnikov fizičnim osebam, izplačevalec mora dajatev obračunati hkrati z obračunom prejemkov in jo vplačati takoj ali pa v nekaj dneh po izplačilu. Kot davek po odbitku se obračunavajo najpomembnejši viri dohodnine: dohodki iz zaposlitve, pogodbe o delu, dohodki iz premoženja in premoženjskih pravic ter dohodki iz dejavnosti za zavezance, ki ne vodijo poslovnih knjig in evidenc, ampak imajo priznane normirane stroške.

Plačnik davka mora obračunati akontacijo dohodnine v obračunu davčnega odtegljaja tudi, kadar prejemke izplača v naravi, kadar se pobota za nasprotno terjatvijo, pa tudi kadar fizična oseba svojo terjatev odstopi komu drugemu. Izplačevalcu ni treba obračunati in plačati davka po odbitku, če znesek davka ne presega 2 % povprečne plače zaposlenih v RS za predpretekli mesec (Odredba o določitvi zneska davka po odbitku do katerega izplačevalec osebnih prejemkov in drugih dohodkov davka ne plača). Ti dohodki so obdavčeni šele ob letni odmeri dohodnine, če so prejemniki zavezanci za dohodnino.

Samoobdavčitev

To je novejša oblika obdavčevanja fizičnih oseb, ki je stopila v veljavo s 1. januarjem 1998 in velja za določene večje zavezance – zasebnike, za davek od odhodka iz dejavnosti. Zanje ne velja pravilnik o vodenju poslovnih knjig in sestavljanju letnega poročila za samostojnega podjetnika, ampak morajo voditi knjige na enak način kot pravne osebe. Zavezanec si mora sam izračunavati akontacijo davka iz dejavnosti, saj mu akontacija davka iz dejavnosti ni predpisana z odločbo davčnega organa. Če

zavezanec ne predloži obračuna ali pa obračun ni pravilen, ugotovi davčni organ višino davčne obveznosti z odločbo.

Dohodnina, plačana na osnovi odločbe o odmeri davka

Takšna oblika obdavčitve je značilna predvsem za manj vidne dohodke, predvsem za dohodke, pri katerih so izplačevalci fizične osebe ali tuje pravne osebe.

Zavezanec mora praviloma pred izdajo odločbe vložiti bodisi letno napoved za odmero ali pa napoved v določenem roku po nastanku davčne obveznosti (najpogosteje v 15 dneh). Letne napovedi se vlagajo v prvih mesecih novega leta. Davčni organ mora v primerih posameznih vloženi napovedi izdati odločbo najkasneje v roku 30 dni ali pa do določenega roka – 31. maj, 31. oktober, 31. december. Z odločbo odmerjene obveznosti morajo biti plačane v roku 30 dni po prejemu odločbe. Pri odmeri od letne osnove za preteklo leta ali za tekoče leto plačujejo zavezanci davčne akontacije v mesečnih, trimesečnih ali polletnih obrokih. Tudi odmera zbirne letne dohodnine se izvrši na osnovi odločbe davčnega organa.

3.3.2 Medletno akontiranje

Dohodki iz zaposlitve

Po dosednji ureditvi velja, da se od osebnih prejemkov obračunava medletna akontacija dohodnina po progresivni lestvici, glede na povprečno plačo predpreteklega meseca, ob upoštevanju splošne in osebne olajšave, in sicer kot davek po odbitku, ki ga plača delodajalec oziroma izplačevalec. Davčni organ kontrolira le pravilnost obračuna.

Po predvideni ureditvi se bo medletna akontacija obračunavala podobno, tako da se bodo uporabile stopnje in lestvica dohodnine, ki so v zakonu določene, preračunana na 1/12 leta, ravno tako bodo osebne in splošna olajšava preračunane na 1/12 leta.

Pomembna novost je, da se bo v primeru izplačila dohodkov delodajalca, ki ni glavni delodajalec zaposlenega, akontacija od dohodka iz delovnega razmerja izračunala po stopnji 25 % in brez upoštevanja olajšave (Zdoh-1, 121. člen).

Akontacija dohodnine od nadomestila za invalidnost in od delne invalidske pokojnine se na podlagi novega zakona lahko izračuna in plača po znižani stopnji, vendar ne nižji kot 16 %. Za plačilo znižane stopnje se lahko odloči zavezanec sam, vendar mora o tem obvestiti davčni organ in izplačevalca dohodka, če oceni, da bo akontacija dohodnine previsoka glede na letno raven dohodka (Zdoh-1, 121. člen).

Za delo preko študentskega servisa se bo s spremembo zakona akontacija plačevala po znižani stopnji v višini 12,5 % le, če posamezen dohodek ne presega 74.000,00 tolarjev (Zdoh-1, 121. člen).

Pravne osebe in zasebniki, ki izplačujejo dohodke na podlagi pogodbenih razmerij bodo davčnim zavezancem obračunali 25 % davek, tako kot v sedanjih ureditvi. Ta oblika poslovanja je za delodajalce izredno neugodna, saj morajo poleg akontacije dohodnine (25 %) plačati tudi davek na posamezne prejemke v višini 25 %. Izplačevalec pa mora ob vsakem izplačilu plačati tudi 6 % prispevek za nesreče pri delu in pavšalni prispevek za zdravstveno zavarovanje, ki je v letu 2003 znašal 565,00 tolarjev, zato se je v praksi dogajalo, da so izplačevalci tipične pogodbe o delu zaradi ugodnejše davčne obravnave opredeli kot dohodke iz premoženjskih pravic, ki pa jih v taki obliki v novi ureditvi ne srečamo več.

V primeru, ko so izplačevalci dohodkov fizične osebe ali tuje pravne osebe, ki niso plačniki davka, morajo prejemniki teh dohodkov svoje prihodke napovedati davčnemu organu v desetih dneh po poteku meseca, v katerem so bili dohodki izplačani. Dejstvo je, da je delež napovedanih prihodkov, ki jih fizična oseba izplača drugi fizični osebi, zaradi nemogoče davčne kontrole izjemno majhen in ti dohodki predstavljajo delo na črno. Davčni organ tako v sedanji kot tudi v novi ureditvi akontacijo v višini 25 % odmeri z odmerno odločbo.

Dohodki iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti

Medletne akontacije se plačujejo na podlagi odločbe davčnega organa.

Tabela 3.4 Primerjava stopnje akontacije dohodnine po sedanji in novi ureditvi

	Sedanja ureditev	Nova ureditev
Rezidenti	8 % (nad 30 % povprečne plače)	10 % (nad 10 % povprečne plače)
Nerezidenti	16 %	16 %
Vsak posamezen drug dohodek	0 %	16 %

Vir: Zdoh in Zdoh-1

Pri rezidentih se znesek obračunanih davkov upošteva kot akontacijo dohodnine in se obračunava le, če znesek dohodka presega 10 % povprečne plače (po veljavni ureditvi 30 %). Višina davčne stopnje se bo v primerjavi s sedanjo ureditvijo povečala z 8 % na 10 %.

Pri nerezidentih pa znesek odmerjenega davka predstavlja samostojni davek in bo tudi v prihodnje obračunan po stopnji 16 %.

Dohodki iz dejavnosti

Pri dohodkih iz dejavnosti se medletna akontacija plačuje na osnovi samoobdavčitve, na podlagi odločbe davčnega organa ali kot davčni odteglaj.

Tako za sedanjo kot tudi za novo ureditev velja, da se od dohodka, doseženega z opravljanjem dejavnosti (na podlagi dejanskih prihodkov in odhodkov), izračuna davčna osnova tako, da se upošteva povečanje in zmanjšanje davčne osnove ter davčne olajšave. V sedanji ureditvi je izvršilni naslov odločba o odmeri davka od odhodkov iz dejavnosti, ki jo davčni organ izda na podlagi napovedi vložene do 28. februarja za preteklo leto. Novi davčni postopek pa določa, da bodo zavezanci za davek od dohodka iz dejavnosti davčnemu organu predlagali davčni obračun, in sicer do 31. marca za preteklo leto. To pomeni, da davčni organ ne bo več izdajal odločb, ampak bodo zasebniki obdavčeni po principu samoobdavčitve, tako kot je v sedanji ureditvi veljalo le za velike samostojne podjetnike in pravne osebe. Zavezanec si bo torej sam izračunal akontacijo dohodnine. Morebitna vračila in doplačila se bodo plačevala v rokih in na način, ki so podrobneje predpisani v ZdavP-1. Za odmero akontacije dohodnine se ne bo več uporabljala posebna lestvica, temveč se bo uporabljala lestvica kot pri dokončni odmeri. Medletna akontacija se plačuje v mesečnih, trimesečnih ali polletnih obrokih – to področje podrobno ureja davčni postopek.

Pri zavezancih, ki so obdavčeni na podlagi normiranih stroškov, se plačuje akontacija dohodnine kot davčni odteglaj v primeru, ko so izplačevalci pravne osebe ali

zasebniki ali na podlagi odločbe davčnega organa v primeru, ko so izplačevalci dohodkov fizične osebe ali tuje pravne osebe. V tem primeru morajo zavezanci napovedati svoje prihodke pri davčnem organu v roku 10 dni po poteku tromesečja. Stopnja davka ostaja 25 %.

Novost v novi ureditvi je tudi, da rezidenti, ki samostojno opravljajo dejavnost s področja kulture in novinarstva in so vpisani v razvid, lahko zahtevajo, da se jim prizna zmanjšanje davčne osnove v višini 15 % prihodkov letno, in sicer do višine 3.900.000,00 tolarjev. Več o tem je v podpoglavju olajšav.

Dohodki iz premoženja

Davek od dohodkov od oddajanja premoženja v najem se plačuje kot davčni odtegljaj v primeru, ko so izplačevalci pravne osebe ali zasebniki. Stopnja davka ostaja 25 %. V primeru, ko izplačevalci niso plačniki davka (fizične osebe in tuje pravne osebe), pa davčni organ davčno obveznost na podlagi napovedi odmeri z odločbo. Načini in roki vložitve napovedi so določeni v davčnem postopku. Na splošno velja, da se napoved vloži v petnajstih dneh po prejemu dohodka. Še vedno pa velja, da zavezanec, ki dosega dohodke z oddajanjem premičnega in nepremičnega premoženja v najem za več mesecev, lahko napoved vloži do 15. januarja za preteklo leto.

Izplačevalci dividend so po sedanji ureditvi dolžni plačati davek po odbitku v višini 15 % za prenos v tujino in 25 % za rezidente. Akontacija se bo po novem plačevala po stopnji 25 % od dividend, plačanih rezidentom in nerezidentom, in sicer ne glede na vrsto prejemnika dividend. V tujini prejete dividende pa morajo zavezanci napovedati pri davčnem organu in davčni organ z odločbo odmeri akontacijo dohodnine. Pri tem se upošteva v tujini plačan davek, ki ga zavezanec dokazuje s potrdilom pristojnega organa, vendar največ do višine, ki je določena v meddržavnih sporazumih.¹²

Obresti so obdavčene po stopnji 25 %, le pri izplačilih obresti, kjer je določen del neobdavčen, se plačuje davek po znižani stopnji v višini 15 %.

Dobiček iz kapitala

Medletna akontacija se plačuje na podlagi odločbe davčnega organa, ki je izdana na podlagi davčne napovedi zavezanca. Ob vsaki prodaji nepremičnega premoženja, ki ga zavezanec prodaja pred potekom določenega obdobja od njegove pridobitve, je treba ugotoviti, ali je bil s tako prodajo dosežen kapitalski dobiček. Pri prodaji nepremičnin, katerih lastnik smo bili manj kot tri leta (po novem 10 let), je treba napoved za odmero davka od dobička oddati v 15 dneh po prodaji nepremičnine, kadar gre za prodajo vrednostnih papirjev ter drugih deležev, pa morajo zavezanci napoved vložiti do 28. februarja za preteklo leto. Davčni organ v vseh primerih šele z odločbo ugotovi višino doseženega dobička ali višino dosežene izgube.

Stopnja davka se v primerjavi s sedanjo ureditvijo zmanjšuje s 30 % na 25 %.

Drugi dohodki

Pravne osebe in zasebniki, ki izplačujejo druge dohodke so dolžni obračunati in odvesti 25 % akontacijo davka. Pri izplačilu fizične osebe ali tuje pravne osebe pa je potrebno prejete dohodke napovedati davčnemu organu, ki z odločbo odmeri akontacijo dohodnine.

¹² V večini meddržavnih sporazumov je kot davčna stopnja določena vrednost 15 %.

3.4 Davčne olajšave

Novi zakon loči splošne olajšave, osebne olajšave, posebne osebne olajšave in olajšave za posebne namene. V nadaljevanju bom prikazala navedene olajšave sedanje ureditve v primerjavi z novo ureditvijo. Po dosedanji ureditvi so olajšave odvisne od višine povprečne plače v RS v predpreteklem letu. V novi ureditvi bodo vse olajšave, razen olajšave za prejemnike pokojnin, nadomestil iz obveznega invalidskega zavarovanja, priznavalnin in olajšave za samozaposlene v kulturi, določene v absolutnih zneskih in bodo valorizirane enkrat letno v skladu s koeficientom rasti cen življenjskih potrebščin.

3.4.1 Splošna olajšava

Pri izračunu letne odmere dohodnine se vsakemu zavezancu prizna splošna olajšava v višini 11 % povprečne plače v RS, ki za leto 2003 znaša 334.224,00 tolarjev.

Slabost takega izračuna olajšave je v tem, da zavezanci do konca leta, do objave povprečne plače, ne vedo višine svojih olajšav za izračun svoje letne davčne obveznosti.

V novi ureditvi je splošna olajšava določena zneskovno in v novem zakonu že določena za leto 2005, ko bo novi zakon stopil v veljavo. Znesek se bo vsako leto revaloriziral s koeficientom rasti cen življenjskih potrebščin

Znesek splošne olajšave bo tako za leto 2006 znašal 591.900,00 tolarjev, kar pomeni, da se neobdavčeni del dohodkov zvišuje za 77 %. Za leto 2005 veljajo prehodne določbe in splošna olajšave znaša 564.400,00 tolarjev (Zdoh-1, 105. člen).

3.4.2 Osebne olajšave

Tako kot v dosedanji ureditvi zakon ohranja olajšavo 100 % invalidom, če jim je bila priznana pravica do tuje nege in pomoči na podlagi odločbe pristojnega organa.¹³

Še vedno ostaja tudi olajšava za rezidenta, ki dopolni 65 let starosti, in se prizna avtomatično.

Tabela 3.5 Primerjava osebne olajšave za leto 2003 in 2005

	Olajšava za leto 2003	Olajšava za leto 2005
100 % invalidna oseba	3.038.400 SIT	3.441.500 SIT
Rezident po dopolnjenem 65. letu starosti	243.072 SIT	275.300 SIT

Vir: Zdoh in Zdoh-1

Prejemnikom pokojnine in nadomestil iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter prejemnikom priznavalnine po zakonu o republiških priznavalninah in zakonu o uresničevanju javnega interesa na področju kulture se prizna zmanjšanje dohodnine v višini 14,5 % odmerjene pokojnine, nadomestila ali priznavalnine (Zdoh-1, 106. člen).

¹³ Pristojni organi za izdajanje odločb 100 % invalidom so: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Center za socialno delo in občinski upravni organ, pristojen za varstvo borcev in vojaških invalidov.

3.4.3 Posebne osebne olajšave

Olajšava za dohodke, prejete na podlagi napotnice preko študentskih servisov, se zmanjšuje in se prizna dijakom in študentom samo v primeru, da njihovi dohodki ne presegajo 1.600.000,00 tolarjev.

Veljavna ureditev omogoča znižanje davčne osnove v višini 40 % povprečne plače, ki za leto 2003 znaša 1.215.360,00 tolarjev. Z referendumskih izsiljevanjem so študenti prisilili vlado, da je sprejela sklep o nižji obdavčitvi njihovih dohodkov prek študentskega servisa, in sicer tako, da se po spremembi zakona znesek priznane olajšave v višini 668.100,00 tolarjev nadomesti z zneskom 1.200.000,00 tolarjev, kar je v bistvu na ravni sedanje ureditve (Zdoh-1, 107. člen).

Novi zakona na novo uvaja tudi posebno olajšavo za rezidente, ki samostojno opravljajo specializiran poklic na področju kulturne dejavnosti in so vpisani v razvid samozaposlenih v kulturi, če sta izpolnjena naslednja pogoja (Zdoh-1, 107. člen):

- gre za poklic, ki je značilen za področje kulturne dejavnosti,
- nima sklenjenega delovnega razmerja in ne opravlja druge dejavnosti,
- prihodki ne presegajo 3.900.000,00 tolarjev.

Ob izpolnjevanju zgoraj naštetih pogojev se pri letni odmeri dohodnine samozaposlenim v kulturi prizna znižanje davčne osnove v višini 15 % prihodkov letno.

V drugi obravnavi zakona so poslanci vladne koalicije samozaposlenim v kulturi dodali še samostojne novinarje. Obe naštetni skupini imata torej pravico uveljavljati 15 % znižanje davčne osnove do višine bruto prometa 3.900.000,00 tolarjev, razliko nad tem zneskom in ustvarjenim prometom v koledarskem letu pa jima bo davčna služba obračunala po splošnih merilih za obdavčitev njihove dejavnosti.

3.4.4 Posebne olajšave

Med posebne olajšave uvršamo olajšave za vzdrževane družinske člane, olajšave za rezidente držav članic EU in olajšave za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje.

Vzdrževani družinski člani

Definicija vzdrževanih družinskih članov se v primerjavi s predvideno ureditvijo ne spreminja. Vzdrževani družinski člani so lahko:

- otroci, posvojenci, pastorki do 18. leta brezpogojno, nad 18. letom pa le, če se šolajo oziroma če s starši živijo v skupnem gospodinjstvu in so iskalci zaposlitve;

Predvidena ureditev jasneje določa status študenta do 26. leta starosti, in sicer je otrok lahko vzdrževani član, če se šola neprekinjeno ali pa s prekinitvijo do enega leta (s tem se ureja status študentov, ki pavzirajo). Novost je predvidena za otroke nad 26. letom starosti, lahko so vzdrževani člani, če so se na študij vpisali do 26. leta starosti, in sicer največ za dobo šest let od dneva vpisa na dodiplomski študij in največ štiri leta od dneva vpisa na podiplomski študij. Ne glede na starost pa so lahko otroci vzdrževani, če niso zmožni za delo v skladu s predpisi o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih otrok, če ne živijo v institucionalnem varstvu.

- zakonec ali izvenzakonski partner, ki ni zaposlen ter ne opravlja dejavnosti;
- starši, če živijo z zavezancem v skupnem gospodinjstvu.

Po sedaj veljavni zakonodaji se višina olajšava veže na povprečno plačo v RS in se s številom uveljavljenih otrok povečuje. Olajšava za prvega otroka je 10 %, za vsakega nadaljnega otroka se olajšava poveča za 5 %, invalidni otroci so deležni večje olajšave, in sicer v višini 50 % povprečne plače. Za vsakega drugega družinskega člana pa olajšava ostaja konstantna. Lastna sredstva, ki jih vzdrževani člani dosegaajo, zmanjšujejo olajšavo.

Nova ureditev je po prvem predlogu določila znesek olajšave v konkretnih zneskih, za vsakega nadaljnega otroka pa naj bi se olajšava poveča za določen znesek, in sicer v višini 34.400,00 tolarjev.

Na koncu je prevladal predlog vladne koalicije tako, da bo olajšava za prvega otroka bila priznana v višini 474.900,00 tolarjev, za drugega otroka se olajšava poveča za 41.300,00 tolarjev, za tretjega 213.400,00 tolarjev, za četrtega 385.500,00 tolarjev, za petega otroka 557.600,00 tolarjev, za vsakega nadaljnega otroka pa se olajšave poveča za 172.000,00 tolarjev glede na višino olajšave za predhodno vzdrževanega otroka (Zdoh-1, 108. člen).

Kako je naraščala posebna davčna olajšava za otroke med 16. decembrom 2003 in 8. aprilom 2004 ter primerjavo z dosedanjo ureditvijo nam prikazuje naslednja tabela 3.6.

Tabela 3.6 Naraščanje posebne davčne olajšave za otroke (v SIT)

	Sedanja ureditev- 2003	Predlog zakona	Po prvem dopolnilu	Po drugem dopolnilu
1. otrok	303.840	474.900	474.900	474.900
2. otrok	759.600	509.300	509.300	516.200
3. otrok	1.367.280	543.700	595.300	688.200
4. otrok	2.126.880	578.100	681.300	860.200
5. otrok	3.038.400	612.500	707.300	1.032.200
Vsak nadaljnji otrok	Dodatnih 5 % pp	Predhodni znesek + 34.000	Predhodni znesek + 86.000	Predhodni znesek + 172.000

Vir: Fidermuc 2004, 3

Podlaga za izračun višine olajšave za vzdrževane otroke so bili v predlogu zakona predvideni minimalni življenjski stroški otroka. Ministrstvo za finance je zagovarjalo načelo, da so minimalni stroški za vsakega otroka enaki in da torej ni mogoče zagovarjati ureditve, pri kateri bi olajšava, ki temelji na življenjskih stroških, s številom otrok naraščala.

Višina olajšave se torej s povečevanjem števila otrok povečuje, kar pa ni v skladu z mednarodno prakso. Ministrstvo za finance je v prvotnem predlogu predlagalo, da se davčna olajšava s povečevanjem števila otrok ne bi povečevala. Razlogi za ukinitve povečevanja olajšave pa so tudi v tem, da so se neposredni transferji, predvsem v obliki otroških dodatkov in v obliki dodatka za velike družine (s tremi ali več otroki), povečali. Država za tovrstne socialne pomoči, družinske prejemke in nadomestila letno namenja kar 113,8 milijarde tolarjev, kar je skoraj polovico denarja, ki v državno

blagajno pride iz dohodnine. Predlog ministrstva torej v državnem zboru ni uspel, zato se v tem segmentu oddaljujejo od mednarodne prakse (Vlada RS 2003, 34).

Dohodki iz premoženja, ki jih otrok prejme, se prištejejo k dohodkom starša ali druge osebe, ki otroka uveljavlja kot vzdrževanega člana. V primeru, ko nobeden od staršev ne uveljavlja olajšave, se dohodki iz premoženja prištejejo staršu, ki ima višje dohodke.

Kot delavka davčne uprave pri tem vidim največji problem kontrole, ki bo povezana z ugotavljanjem višine dohodkov posameznega starša, glede na dejstvo, da so starši lahko zavezanci za dohodnino pri različnih davčnih uradih.

Dr. Tine Stanovnik je že leta 2002 pisal o tem, kako sedanja dohodnina različno vrednoti davčno olajšavo za vzdrževane člane. Jaz se njegovemu mnenju pridružujem. Če izhajamo iz tipičnega primera, bo v letu 2005 vzdrževani član – otrok pomenil olajšavo v višini 479.400,00 tolarjev neto zneska, ki se odšteje od letne osnove za dohodnino.

Že bežen izračun nam pove, da to predstavlja zavezancu z minimalnimi dohodki zmanjšanje davka v višini 76.704,00 tolarjev, na drugi strani pa zavezancu v petem dohodkovnem razredu to pomeni zmanjšanje davka za 239.700,00 tolarjev. To je enako, kot če bi priznavali različne življenjske minimume, bolj premožnim bi priznavali višji potrebni minimum za vzdrževanega člana, to pa je lahko vprašljivo z vidika pravičnosti, zato bi bila potrebna takšna davčna ureditev, ki bo implicitno priznala absolutne enake življenjske minimume vsakemu zavezancu, ki olajšavo za vzdrževane člane uveljavlja (Stanovnik 2002, 17).

Ministrstvo za finance pa kot razlog, da bodo tudi v bodoče olajšave ostale v obliki zmanjšanja davčne osnove, navaja, da je eden izmed namenov zakona slediti cilju globalne razbremenitve zavezancev glede na zatečeno stanje, kar glede na omejitve možnega izpada prihodkov iz naslova dohodnine zahteva zadržanje sistema olajšav v dosedanji obliki (Vlada RS 2003, 34).

Oseбно mislim, da bi bilo v novem zakonu treba določiti znesek davka (morda izračunan po povprečni stopnji), ki pripada kot olajšava za vzdrževane člane in ga v taki višini odšteti od letne obveznosti za dohodnino.

Olajšava za rezidente držav članic EU

Ta olajšava je novost in je povezana z vključevanjem Slovenije v EU in daje nerezidentom, ki dosegajo dohodke iz zaposlitve, dohodke iz dejavnosti ali dohodke iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti, ki so obdavčeni v Sloveniji, možnost, da se jim prizna osebna olajšava in olajšava za vzdrževane družinske člane, če z dokazili dokažejo, da znašajo v Sloveniji doseženi dohodki najmanj 90 % njegovega celotnega obdavčljivega dohodka v davčnem letu (Zdoh-1, 110. člen).

Olajšava za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje in samoprispevek

Olajšava za prostovoljno dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje bo določena na način, kot je določena v veljavnem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, valorizacija pa bo določen na način, kot bo veljal za standardne olajšave.

Olajšava se prizna zavezancu pod pogojem, da jo je plačal zase izvajalcu pokojninskega načrta s sedežem v Sloveniji ali v državi članici EU, ki je odobren in vpisan v poseben register (Zdoh-1, 111. člen).

Določen pa je maksimalni znesek v višini 24 % obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje oziroma do višine 5,844 % pokojnine zavarovanca in ne več kot 549.400,00 tolarjev.

Plačani zneski samoprispevka se tudi po novi ureditvi priznajo kot olajšava v celotni višini, ki jo je zavezanec plačal izvajalcu samoprispevka.

Z novim Zakonom o samoprispevku se bo samoprispevek plačeval po odločbi pristojnega občinskega organa na podlagi podatkov o bruto dohodkih, ki jih pristojnim občinskim organom posreduje Davčna uprava RS.

3.4.5 Olajšava za posebne namene

Višina olajšava za posebne namene je odvisna od višine vlaganj posameznika v izdatke, ki zmanjšujejo osnovo za dohodnino. Stopnja priznanja te olajšave se je že v dosedanjem izvajanju zakona spremenila, in sicer z 10 % na 3 %, novi zakon pa to olajšavo še dodatno zmanjšuje na 2 %.

Nova ureditev nekoliko zmanjšuje možnosti za vlaganje za različne namene, še vedno pa priznava olajšave za (Zdoh-1, 112. člen):

- sredstva vložena v vrednostne papirje, katerih izdajatelj je RS in je vračilni rok daljši od enega leta¹⁴,
- zneske premije za prostovoljno dodatno zdravstveno zavarovanje ter za plačane zneske za nakup zdravil, zdravstvenih in ortopedskih pripomočkov,
- plačane prostovoljne denarne prispevke in vrednost daril v naravi za humanitarne, dobrodelne, kulturne, znanstvene, športne in religiozne namene, kadar so izplačani osebam, ki so v skladu s predpisi organizirane za opravljanje tovrstnih dejavnosti,
- plačane zneske za nakup ali gradnjo stanovanjske hiše ali stanovanja za rešitev stanovanjskega problema,
- plačane zneske za vzdrževanje stanovanja ali hiše ali za odpravo arhitekturnih ali komunikacijskih ovir,
- plačane zneske za nakup likovnih del, leposlovnih knjig, nosilcev audio-video vsebin ter plačane zneske za obnovo kulturnih spomenikov,
- plačane šolnine ter zneske za nakup učbenikov in strokovne literature, tudi za vzdrževane člane,¹⁵
- plačane članarine političnim strankam in sindikatom.

Na novo uvaja še:

- plačane zneske za priklop na internet in nakup ustrezne terminalske opreme,
- plačane zneske šolnine in študijske literature za vzdrževane otroke;

ukinja pa:

- olajšave za nakup delnic in deležev kapitala gospodarskih družb in zadrug,

¹⁴ Ta olajšava je bila po osnovnem predlogu črtana iz priznanih olajšav, vendar so to pred sprejetjem zakona uspeli spremeniti.

¹⁵ Po veljavni zakonodaji se je olajšava za zneske plačane šolnine in nakup strokovne literature priznala izključno samo za zavezance.

- olajšave za nakup gospodinjskih strojev in aparatov, ki znižujejo porabo pitne vode ali električne energije.

Pogoj za priznanje znižanja davčne osnove je, da se morajo knjigovodske listine (računi, pogodbe, plačilni nalogi) glasiti na ime zavezanca.

Pomembna novost v novem zakonu o dohodnini je namenjena reševanju stanovanjskega problema, saj bo po novem mogoče uveljavljati olajšavo še za znesek obresti od najetega stanovanjskega posojila, vendar največ do višine 2 % davčne osnove.

Pomen olajšav lahko razberemo iz spodnje tabele 3.7, ki prikazuje statistične podatke uveljavljanja olajšav za leto 2001.

Tabela 3.7 Uveljavljanje olajšav za leto 2001

Vrsta olajšave	Delež zavezancev (v %)
Posebne davčne olajšave do višini 3 %	89,5
Olajšave za učence in študente	11,7
Vzdrževani družinski člani	34,0
Olajšava za zavezance nad 65, letom starosti	14,0
Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje	0,0
Zavezanci, ki so imeli samo splošno olajšavo	4,8

Vir. Ministrstvo za finance 2002

3.5 Stopnje dohodnine

Dohodninska lestvica ostaja progresivna, število razredov v njej se bo zmanjšalo iz šest na pet. Davčna stopnja v tretjem in četrtem razredu se bo postopno zniževala, v prvem razredu pa se bo stopnja znižala že v prvem letu izvajanja novega zakona, medtem ko višina davčne stopnje v najvišjem razredu ostaja nespremenjena.

Zneski neto davčnih osnov se bodo enkrat letno usklajevali s koeficientom rasti življenjskih stroškov v Sloveniji za november v primerjavi z novembrom prejšnjega leta po podatkih Statističnega urada Republike Sloveniji. Te zneske bo določilo Ministrstvo za finance, in sicer najkasneje v decembru tekočega leta za naslednje leto (Zdoh-1, 113. člen).

Indeksacija lestvice je znotraj posameznega leta zaradi predvidenega zmanjšanja inflacije ukinjena, zato je za leto naprej določena fiksna lestvica za odmero dohodnine.

Primerjava davčnih razredov in stopenj davka je prikazana v tabelah 3.8 in 3.9.

Tabela 3.8 Dohodninska lestvica za leto 2003

	Letna osnova		Stopnja
	Nad	Do	
		1.508.570	17
1.508.571		3.017.140	35
3.017.141		4.525.713	37
4.525.714		6.034.281	40
6.034.282		9.051.422	45
9.051.423			50

Vir: Pravilnik o valorizaciji zneskov za odmero dohodnine za leto 2003

Tabela 3.9 Dohodninska lestvica za leto 2006 in prehodno obdobje 2005

	Letna osnova		Stopnja	Prehodno obdobje - 2005
	Nad	Do		
		1.300.000	16	
1.300.000		2.540.000	33	
2.540.000		5.140.000	37	38 za leto 2005
5.140.000		10.330.000	41	42 za leto 2005
10.330.000			50	

Vir: Zdoh-1

Prva uskladitev zneskov bo opravljena za leto 2006.

Ob poznavanju dohodninske lestvice bom v nadaljevanju prikazala primera izračuna obveznosti za plačilo dohodnine in neto plače v sedanji in novi ureditvi ter ureditvi v prehodnem obdobju. Izračun temelji na predpostavki prejete plače v višini povprečne plače v RS za leto 2003 in uveljavljanju maksimalne olajšave za različne namene, v drugem primeru pa bom pri izračunu predpostavila tudi uveljavljanje olajšave za vzdrževanega otroka.

Primerjava neto plače, nam pokaže, da bo neto plača po novi ureditvi nekoliko višja, saj se bo dohodninska obveznost znižala, čeprav se znižuje maksimalni znesek olajšave za posebne namene iz 3 % na 2 %.

Tabela 3.10 Primerjava neto plače ob predpostavki povprečne plače in maksimalne olajšave za posebne namene

	Sedanja ureditev	Povprečna plača	
		Nova ureditev	Prehodno obdobje
1 Bruto plača	3.038.400	3.038.400	3.038.400
2 Prispevki za socialno varnost	671.486	671.486	671.486
3 Olajšava za različne namene	71.007	47.338	47.338
4 Splošna olajšava	334.224	591.900	564.400
5 Osnova za dohodnino	1.961.683	1.727.676	1.755.176
6 Dohodnina	415.044	349.133	358.208
7 Skupaj davki in prispevki	1.086.530	1.020.619	1.029.694
8 Neto plača	1.951.870	2.017.781	2.008.706

Vir: avtor

Tabela 3.11 Primerjava neto plače ob predpostavki povprečne plače, maksimalne olajšave za posebne namene ter olajšava za vzdrževanega otroka

	Sedanja ureditev	Povprečna plača	
		Nova ureditev	Prehodno obdobje
1 Bruto plača	3.038.400	3.038.400	3.038.400
2 Prispevki za socialno varnost	671.486	671.486	671.486
3 Olajšava za različen namene	71.007	47.338	47.338
4 Splošna olajšava	334.224	591.900	564.400
5 Olajšava za otroka	303.840	474.900	474.900
6 Osnova za dohodnino	1.657.843	1.252.776	1.280.276
7 Dohodnina	308.700	200.444	204.844
8 Skupaj davki in prispevki	980.186	871.930	876.330
9 Neto plača	2.058.214	2.166.470	2.162.070

Vir: avtor

4 ODMERNI POSTOPEK ODMERE DOHODNINE IN E DOHODNINA

Sam postopek odmere dohodnine temelji na ZdavP, ki določa postopkovna merila odmere dohodnine. ZUP se v davčnem postopku uporablja subsidiarno, kar pomeni, da se uporabljajo le tiste določbe, ki z ZdavP niso posebej urejene. Maja 2004 je bil sprejet nov zakon o davčnem postopku, ki ga bomo začeli uporabljati 1. januarja 2005.

Davčna uprava je letos tudi prvič omogočala vložitev dohodninske napovedi po elektronski pošti – e-dohodnina, zato bom v nadaljevanju opisala nekaj njenih temeljnih značilnosti.

4.1 Letna odmera dohodnine

Stvarno pristojnost za odločanje določa ZdavP v dveh stopnjah. Na prvi stopnji so stvarno pristojni regionalni davčni uradi in Posebni davčni urad, na drugi stopnji pa Ministrstvo za finance.

Položaj stranke v upravne postopku je mogoče razdeliti na tri skupine:

- v prvo skupino uvrščamo tiste stranke, na zahtevo katerih se je začel postopek – aktivna stranka,
- v drugi skupini so pasivne stranke, zoper katere teče postopek; teh vrst strank je največ v davčnem postopku;
- stranke, udeležene kot stranke, ki imajo pravico udeleževati se upravnega postopka zaradi varstva svojih pravic in pravnih koristi.

Davčni postopek odmere dohodnine se uvede po uradni dolžnosti, ko davčni organ prejme napoved za odmero dohodnine, ki jo vložijo fizične osebe. Ekonomičnost in racionalizacija se pokažeta pri vodenju upravnega postopka, ko davčna uprava pozove davčne zavezanca za vložitev davčne napovedi. Postopek se ne začne proti poimensko določeni osebi, ampak zoper vse osebe, ki bi lahko imele zaradi svojih dohodkov položaj stranke.

Kraj vložitve napovedi

Napoved za odmero dohodnine se vloži na predpisanem obrazcu na pristojen davčni urad, kjer je zavezanec na dan oddaje napovedi vpisan v davčni register. Davčni organ mora vlogo po uradni dolžnosti odstopiti krajevno pristojnemu uradu, če ugotovi, da ni pristojen odločiti o stvari.

Čas vložitve napovedi

Napoved se vloži na predpisanem obrazcu najkasneje do 31. marca za preteklo leto. Če se rok za oddajo napovedi izteče na dan, ko državni organ ne dela, velja, da se rok izteče prvi naslednji delovni dan.

Kdo vloži napoved

Zavezanci vložijo napoved osebno, po pošti ali po elektronski pošti (prvič za leto 2003). Zavezanci lahko pooblastijo pravno ali fizično osebo, da v njihovem imenu odda napoved za odmero dohodnine. Zaradi upoštevanja načela ekonomičnosti davčne napovedi ni treba vložiti zavezancem, ki jim je edini vir dohodkov pokojnina, prejeta od

Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, oz. katerih prejemki in dohodki, ki so vir dohodnine, ne presegajo zneska neobdavčljivih dohodkov (ZdavP, 121. člen).

Zakon o davčnem postopku razlikuje med nevloženo in nepravočasno vlogo. Konkretno za dohodninsko napoved velja, da ni pravočasno vložena tista napoved, ki jo zavezanec vloži v dveh mesecih po 31. marcu, za nevloženo velja, če jo zavezanec vloži po poteku dveh mesecev ali če je sploh ne vloži. Od časa zamude vložitve napovedi je odvisna tudi mandatna kazen, ki je odvisna od tega, koliko časa zavezanec zamudi z oddajo napovedi (ZdavP, 120. člen).

Ustavitev postopka

Dohodnina je strogo oseben davek, na njeno višino vplivajo osebne okoliščine zavezanca. V primeru smrti zavezanca med postopkom se zaradi narave dohodnine postopek ustavi s sklepom, ki ga davčni organ pošlje pravnim naslednikom zavezanca. V primeru, da umre zavezanec podvrste dohodnine, se odmerni postopek s sklepom prekine in se nadaljuje, ko so znani pravni nasledniki zavezanca. Zaradi nujnosti zadeve lahko davčni organ za čas do ugotovitve pravnih naslednikov zavezanca postavi začasnega skrbnika in nadaljuje odmerni postopek.

Postopek odmere dohodnine se s sklepom ustavi tudi, če se v postopku odmere ugotovi, da zavezanec ni prebival na območju Slovenije nepretrgoma 183 dni v letu, za katerega se dohodnina odmerja (ZdavP, 13. člen).

Odmerni postopek

Največkrat se postopek konča z izdajo odločbe na prvi stopnji, ki ga sestavlja vrsta procesnih dejanj, ki si sledijo v naslednjem zaporedju (Tomšič 2001, 28–31):

- začetek postopka,
- ugotovitveni postopek in dokazovanje,
- izdaja in vročitev odločbe.

Davčni postopek določa, da morajo pravne osebe, banke in hranilnice, geodetska uprava pa tudi fizične osebe na zahtevo davčnega organa posredovati podatke, s katerimi razpolagajo, če ti vplivajo na njihovo davčno obveznost ali na izterjavo njihovega davčnega dolga oz. davčne obveznosti drugih zavezancev. Navedeno pomeni, da lahko davčni organ zahteva podatke izplačevalca, podatke o upravičenosti uveljavljanja vzdrževanih članov (potrdilo o šolanju, potrdilo zavoda za zaposlovanje, potrdilo invalidnosti), lahko zahteva predložitev verodostojnih listin, na podlagi katerih je zavezanec uveljavljal davčne olajšave za posebne namene.

Dokazovanje se v davčnem postopku glede dokaznih sredstev izvaja po pravilih, določenih v ZUP. Dejstva, na podlagi katerih se izda odločba, se ugotovijo z dokazi. V ZdavP pa je glede dokazovanja dodana posebna določba o obrnjenem dokaznem bremenu, in sicer mora davčni zavezanec za svoje trditve v davčnem postopku predložiti dokaze. Davčni organ torej ni dolžan dokazovati dejstev, ki jih zavezanec le verjetno izkaže.

V ugotovitvenem postopku se srečamo z načelom materialne resnice in načelom zaslišanja stranke, ki je najpogostejši postopek v ugotovitvenih postopkih odmere dohodnine.

V ZUP je izrecno navedeno, da se odločbe (kadar gre za neujemanje podatkov) ne sme izdati, ne da bi stranki dali možnost, da se izjasni o vseh dejstvih in okoliščin, ki so pomembne za izdajo odločbe.

Ustna obravnava se v davčnih postopkih ne uporablja pogosto, predvsem zaradi davčne tajnosti, saj mora biti zavezancu dana pravica varovanja poslovnih skrivnosti.

Izdaja odločbe

Z izdajo odločbe se odloči o višini obveznosti. To je najpomembnejša faza postopka. Pri obveznih sestavinah odločbe moramo upoštevati določila ZUP, ki določajo, da mora odločba imeti oznako, da gre za odločbo, imeti mora temeljne elemente, kot so: uvod, izrek, obrazložitev, pouk o pravnem sredstvu, podpis uradne osebe in pečat organa. Davčna odločba je še zahtevnejša in številčnejša v podajanju elementov, saj ZdavP dodatno določa, da mora izrek vsebovati: davčno osnovo, davčno stopnjo in znesek davka ter rok plačila. Obveznost iz naslova dohodnine mora biti poravnana v tridesetih dneh po prejemu odločbe, preveč plačana akontacija dohodnina pa se zavezancu vrne v petnajstih dneh po prejemu odločbe.

Rok za izdajo odločbe je določen v ZdavP – 31. oktober za preteklo leto. Razlogov, zakaj lahko pride do prekoračitve tega roka, je več: veliko število zadev, neažurni podatki izplačevalcev, ignoriranje davčnih zavezancev na vabila davčnega organa ..., vendar velja poudariti, da je večina odločb izdana v zakonskem roku.

Vročanje

Vsaka davčna odločba mora biti jasno opredeljena in mora biti vročena udeležencem v davčnem postopku. Odločba se lahko vroči tudi zakonitemu zastopniku. Davčna odločba, ki stranki ni bila vročena, nima nobenega učinka.

Za vročanje se uporabljajo določila ZUP. Dohodninske odločbe se vročajo obvezno osebno. Za dan vročitve se šteje dan, ko naslovnik prevzame spis oziroma, če spisa ne prevzame, velja, da je vročitev opravljena z dnem poteka petnajstdnevnega roka, ki ga ZUP določa kot rok, v katerem mora prevzemnik prevzeti pošiljko, če mu ta ni mogla biti vročena v stanovanju ali če se ta izogiba prejemu odločbe.

Pri vročanju davčnih odločb ima davčni organ še veliko težav, predvsem zaradi delovnih migrantov, ki se selijo, v davčnem registru pa svojega začasnega bivališča ne spremenijo.

Pritožba

Pritožba je redno pravno sredstva za varstvo zakonitosti pri odločanju o pravicah in obveznostih, hkrati pa tudi sredstvo, s katero se odlaga dokončnost in pravnomočnost izdane odločbe. V davčnem postopku je urejena določba, da pritožba ne zadrži izvršitve odločbe. Strankam, ki s pritožbo želijo uveljavljati varstvo svojih pravic, se ta določba zdi sporna, saj morajo svojo obveznost kljub vloženi pritožbi poravnati.

Po mojem mnenju je bila ta določa sprejeta predvsem zato, da se zagotovi varstvo državnega proračuna, saj bi se v nasprotnem primeru veliko število zavezancev pritožilo in s tem odložilo svojo obveznost.

Tudi za vložitev pritožbe velja petnajstdnevni rok. Če je pritožba vložena po tem roku, jo davčni organ s sklepom zavrže kot prepozno vloženo. Davčni organ na prvi stopnji pritožbo naprej preizkusi, ali je pravočasna, ali jo je vložila upravičena oseba in ali je dovoljena.

Če organ prve stopnje pritožbe sam ne reši, jo mora odstopiti na drugo stopnjo, kjer pa je reševanje pritožb precej dolgotrajno. Zoper odločbo drugostopenjskega organa je mogoče sprožiti upravni spor na Upravnem sodišču.

Obnovitev postopka

Obnova postopka je izredno pravno sredstvo, na podlagi katere je mogoče doseči drugačno odločbo v upravni stvari, v kateri je bilo odločeno z dokončno odločbo. ZdavP posebej ne obravnava obnove postopka, kar ne pomeni, da ga v davčni postopkih ni, ampak zanj veljajo določbe ZUP. To pomeni, da lahko obnovo postopka predlaga stranka, ali pa davčni organ po uradni dolžnosti ponovno odpre postopek odmere dohodnine, ki je bil zaključen s pravnomočno odločbo.

Najpogostejši razlog za obnovo postopka je, če se izve za nova dejstva, ali se najde nove dokaze, ki bi lahko pripeljali do drugačne odločitve. Pri odmeri dohodnine je najpogostejši razlog obnove davčni nadzor pri izplačevalcih dohodkov (inšpekcijski pregledi pravnih oseb in zasebnikov in ugotovljene nepravilnosti pri obračunu prejemkov). Obnovo postopka uvede davčni organ s sklepom. Po sedaj veljavnem ZUP je davčni organ vezan na subjektivni enomesečni rok, ki teče od dneva, ko je organ izvedel za obnovitveni razlog. Enomesečni rok začne teči od dneva, ko je davčni urad, ki je krajevno pristojen za odmero dohodnine, izvedel za nova dejstva. Šteje se, da je postopek obnove dohodnine začel z dnem, ko je o tem nastopila obojestranska seznanitev, torej šele z dnem, s katerim je bil sklep o obnovi postopka vročen davčnemu zavezancu oziroma stranki v postopku.

Glede na to, da je pri vročitvi treba upoštevati petnajstdnevni rok, vidimo, da je ta rok nerazumno kratek, kar je napotilo zakonodajalca, da je v novem ZdavP-1 ta rok podaljšal na šest mesecev.

Zelo zanimiv je tudi primer, ko zavezanec v pritožbenem roku uveljavlja vzdrževane otroke, vendar je bila olajšava za vzdrževane člane že v celoti priznana zakoncu. Naknadno uveljavljanje olajšave, ki je bila že priznana drugemu zavezancu ni obnovitveni razlog v smislu določil ZUP.

4.2 E-dohodnina

V poslovnem svetu se je porodila ideja o uporabi integriranega dostopa do informacij in storitev elektronskega poslovanja prek enotne vstopne točke, ki ji pravimo Portal.

Portal omogoča (Davčna uprava RS 2004, 3):

- enostaven, selektiven, varen dostop do podatkov, informacij in aplikacij tako notranjim kot tudi zunanjim subjektom iz različnih lokacij,
- visoko stopnjo varnosti,
- skupinsko delo uporabnikov v realnem času,
- učinkovito izkoriščanje obstoječih podatkovnih skladišč,
- hitrejši vnos podatkov in lažji dostop do informacij,
- upravljanje z dokumenti in uvedbo elektronskih obrazcev.

Spletna aplikacija E-davki je sistem za elektronsko davčno poslovanje. Sistem elektronskega davčnega poslovanja je bil načrtovan in izveden na podlagi visokih

zahtev za informacijsko varnost. To pomeni, da je poskrbljeno za zaupnost, varnost, celovitost in razpoložljivost podatkov (Davčna uprava RS 2004, 3).

Z uporabo Zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu so bili dani osnovni pogoji za elektronsko poslovanje. V letošnjem letu je davčna uprava uvedla tudi možnost oddaje dohodninske napovedi po elektronski pošti. Gre v nekem smislu pravzaprav za elektronsko vložišče.

V sistemu e-dohodnine lahko uporabniki obrazce izpolnjujejo, brišejo, spreminjajo, vložijo ter pregledujejo. Poleg tega lahko pregledujejo tudi svoje podatke iz davčnega registra. Prednosti je veliko, poleg velikega prihranka časa za uporabnika je dodatna vzpodbuda tudi nižja cena storitev.

Za oddajo e-dohodnine potrebujemo ustrezno računalniško opremo, dostop do interneta ter digitalno potrdilo.

V sistem e-davkov se lahko registrirajo tisti uporabniki, ki so pridobili digitalno potrdilo izdajatelja Centra vlade RS: SIGEN-CA in SIGOV-CA ali Nove ljubljanske banke, d. d., ACNLB in poštne banke, s katerimi ima Davčna uprava RS sklenjen ustrezen dogovor.

Fizične osebe pa lahko vložijo zahtevo za pridobitev digitalnega potrdila državne certifikatske agencije na posebnem obrazcu pri pristojni upravni enoti. Obrazec je mogoče dobiti tako na upravnih enotah kot na spletni strani Centra Vlade RS za informatiko. Postopek pridobitve traja pet do šest dni in je brezplačen.

Pravilno izpolnjena vloga in digitalno potrdilo sta pravna podlaga elektronskega poslovanja. Elektronski podpis potrebujemo za indentifikacijo predlagatelja. Pri podpisovanju računalnik zaradi varnosti zahteva geslo.

Sistem E-davki je razdeljen na tri dele (Davčna uprava RS 2004, 2):

- javni del, ki je dostopen vsem – vsebuje splošne informacije ter predstavitev sistema, služi pa tudi kot vstopna točka do zaščitenega sistema;
- del za davčne zavezance je zaščiten in do njega lahko dostopajo samo registrirani uporabniki, ki se v sistem prijavijo z digitalnih potrdilom; del za davčne zavezance je ločen za fizične osebe ter za samostojne podjetnike in pravne osebe;
- skrbniški del je tudi zaščiten in do njega lahko dostopajo le registrirani uslužbenci davčne uprave in je namenjen nadzoru davčnega poslovanja davčnih zavezancev in nadzoru delovanja sistema e-davki.

Neregistrirani uporabniki sistema e-davki (torej tisti, ki nimajo digitalnega potrdila, imajo pa računalnik z ustrezno opremo in povezavo z internetom) so (ali bodo) lahko obrazec za odmero dohodnine računalniško izpolnili z vsemi potrebnimi podatki, ga natisnili, podpisali ter oddali na pristojne davčne urade po pošti ali osebno. Kot pomoč so lahko uporabili vsa priložena navodila za izpolnjevanje napovedi, pa tudi informativni izračun. Prav tako so lahko za izpolnitev, podpis in oddajo napovedi pooblastili drugo osebo, in sicer s posebnim obrazcem, ki ga morajo izpolniti in oddati pristojnemu davčnemu uradu.

Registriranim uporabnikom pa je v zaprtem delu portala dodatno omogočena še avtomatična izpolnitev določenih podatkov (osebni podatki iz davčnega registra) ter določene kontrole pri izpolnjevanju napovedi. Ravno tako je tem uporabnikom na razpolago tudi dodaten prikaz računalniških podatkov, kot so vsi njegovi transakcijski računi, vsi pokojninski načrti iz registra pokojninskih načrtov. Registrirani uporabniki

lahko napoved elektronsko podpišejo in oddajo prisojnemu davčnemu uradu ter si o tem izpišejo potrdilo. Lahko pa bodo v sistemu tudi sami elektronsko pooblastili drugo osebo za izpolnitev, podpis in oddajo napovedi.

Čeprav je davčna uprava pričakovala večji delež elektronsko vloženih napovedi, je bil za leto 2003 ta delež občutno nižji, saj je bilo elektronsko vloženih le približno 15.000 napovedi. Pričakujemo pa lahko, da bo to možnost v naslednjih letih uporabilo večje število uporabnikov, predvsem zaradi prednosti, ki jih ponuja.

Elektronsko poslovanje tudi za delo davčnega organa predstavlja določene prednosti, in sicer:

- manj strank, ki pristojni organ obiščejo zadnji teden v marcu,
- podatkov iz elektronsko prejetih dohodninskih napovedi ni treba fizično vnašati v računalnik, zato bodo imeli referenti več časa za vsebinsko kontrolo napovedi.

Glede na to, da lahko v prihodnosti pričakujemo večje število e-napovedi, moramo razmišljati tudi o posodobitvi računalniške opreme na davčnih uradih in njihovih izpostavah.

5 SKLEP

Spremembe na področju opredelitve posameznih prejemkov, odločbe Ustavnega sodišča, relativno visoka splošna obremenitev dohodkov fizičnih oseb, spremenjene razmere v načinu pridobivanja dohodka, neenakomerna porazdelitev davčni bremen in pa priprave Slovenije na vstop v EU so terjale spremembe mnogih predpisov, med njimi zasedata pomembno mesto tudi Zakon o dohodnini in Zakon o davčnem postopku, ki ureja postopkovna vprašanja obdavčitve fizičnih oseb.

Novi Zakon o dohodnini je bil objavljen v Uradnem listu RS maja 2004. Predstavlja materialni predpis, s katerim država določi davčne zavezance, davčne osnove, oprostitve, olajšave. Obračunavanje in odmerjanje dohodnine po tem zakonu se bo začelo izvajati 1. januarja 2005. Postopek pri pobiranju, plačevanju, izterjavi in druga pravila igre, ki jih morata upoštevati davčni zavezanec in država glede posameznega, z materialnim zakonom uvedenega davka, predpisujejo postopkovni zakoni – pri nas se je treba držati kombinacije zakona o davčnem postopku in zakona o splošnem upravnem postopku.

Novi zakon o dohodnini ohranja obdavčitev vseh dohodkov z enimi davkom – dohodnino, enota obdavčitve ostaja posameznik, dosledno je uveljavljeno načelo obdavčitve rezidentov po svetovnem dohodku in nerezidentov po viru dohodka v Sloveniji, uvaja se razširitev davčne osnove. Med doslej neobdavčenimi dohodki, ki bodo poslej obdavčeni, je treba omeniti obresti od denarnih depozitov pri bankah, od dolžniških vrednostnih papirjev in drugih podobnih finančnih terjatev, s čimer bomo dosegli bolj enako davčno obravnavanje dohodkov od kapitala. V zakonu je določena oprostitve v obliki letnega neobdavčenega zneska obresti v skupni višini 300.000,00 tolarjev ter prehodno obdobje, v katerem bodo obresti v začetku le deloma zajete v davčno osnovo.

Pri obdavčitvi dobičkov iz kapitala se spreminja rok imetništva za primere pomembnih deležev v kapitalu – obdavčena vsaka prodaja in za lastništvo nepremičnin – deset let. Dobiček iz kapitala se bo ugotavljal ne samo pri prodaji nepremičnin, kot po sedanjih ureditvi, ampak se bo ugotavljal pri kakršnikoli odtujitvi (podaritev). Uvaja se nov pojem – odlog davčne obveznosti – v primeru podaritve ožjim družinskim članom. Za nepremičnine, pridobljene do 1. januarja 2002, nova pravila obdavčitve ne bodo veljala.

Katastrski dohodek, ki je edina davčna osnova za dohodke iz kmetijstva in gozdarstva po obstoječem zakonu, odraža le dohodek iz tržne prodaje. Novi zakon v dohodke iz kmetijstva in gozdarstva šteje tudi plačila iz naslova ukrepov kmetijske politike (subvencij), katerih obseg hitro narašča. Subvencije se bodo v davčno osnovo vključevale postopoma – tja do leta 2008.

Po novi ureditvi bo vrsta dohodka in način njegove obdavčitve določena predvsem ob upoštevanju statusa fizične osebe oziroma razmerja, na podlagi katerega bo dohodek pridobljen. Največja novost na tem področju je obravnavava avtorskih honorarjev.

Zaradi predvidenega zmanjševanja inflacije je ukinjena indeksacija lestvice in olajšav znotraj posameznega leta in je lestvica določena za leto vnaprej, tako da znajo davčni zavezanci vnaprej predvideti svoje davčne obveznosti.

Število davčnih razredov se zmanjšuje s sedanjih šest na pet razredov, najnižji razred bo obdavčen s 16 % (sedaj veljavna stopnja za prvi razred znaša 17 %), najvišja stopnja pa ostaja nespremenjena v višini 50 %

Tako kot po sedanji ureditvi novi zakon še vedno ohranja splošno olajšavo, ki jo povečuje, in sicer z 11 % povprečne plače približno na 17 %, ta je zapisana v številki, in sicer v višini 591.900,00 tolarjev za leto 2006. Splošno olajšavo lahko uveljavlja samo tisti, ki ni vzdrževani član.

Nova ureditev še vedno ohranja tudi socialno komponento, ki se kaže pri znižanju davčne osnove za študente, invalide, samozaposlene v kulturi, novinarje in športnike ter za vzdrževane družinske člane brez lastnih dohodkov.

Pomembna novost je tudi, da se najvišji znesek olajšav znižuje s 3 % na 2 % višino letne davčne osnove. Velja pa tudi poudariti, da je v novem zakonu dodana tudi olajšava za reševanje stanovanjskega vprašanja na podlagi dolgoročnega posojila, in sicer za dodatna 2 % davčne osnove.

Dohodninska reforma je kompleksnega značaja in pri proučevanju nove ureditve sem naletela na vrsto vprašanj, pomembno vprašanje so tudi nekvalitetni kontrolni podatki, ki jih morajo davčni upravi posredovati izplačevalci dohodkov. Glede na to, da nova ureditev uvaja sistem obdavčitve po svetovnem dohodku, bo v prvih letih izvajanja zakona nadzor pri prejemkih, doseženih v tujini, praktično nemogoč, dokler seveda ne bo vzpostavljen kvaliteten pretok podatkov. Če bi vsi izplačevalci dosledno upoštevali zakon, davčnim zavezancem ne bi bilo treba izpolnjevati dohodninske napovedi, davčna uprava bi lahko iz kontrolnih podatkov povzela informacijo o dohodkih fizičnih oseb, z njimi bi seznanila davčne zavezance, ki bi imeli možnost uveljavljanja davčnih olajšav. S tem bi olajšali delo davčne uprave, saj bi se izognili napakam pri pisanju napovedi in pozivom za odpravo pomanjkljivosti. Mogoče bo v prihodnosti Ministrstvo za finance našlo rešitve tudi v tej smeri.

Drugo vprašanje, ki se mi zdi nepravilno, je priznanje davčne olajšave za vzdrževane družinske člane v znižanju davčne osnove in je tako zavezancem z višjimi dohodki priznana višja olajšava, ki se kaže pri plačilu davka.

Novi Zakon o dohodnini je sprejet, ali je dober ali slab, bo pokazala šele praksa in prav gotovo bodo pri njegovem izvajanju potrebna dodatna pojasnila v obliki pravilnikov, pojasnil in okrožnic. Strokovnjaki pa so si enotnega mnenja, da je novi zakon preobsežen in zelo zahteven. Postopek obdavčitve dohodkov fizičnih oseb skozi dohodnino postaja vse zahtevnejši in vedno bolj bodo prihajali v ospredje davčni svetovalci in strokovnjaki, kar ne vodi k poenostavitvi postopkov, ampak dodatno obremenjuje in povečuje stroške postopka za zavezance.

LITERATURA IN VIRI

- Davčna uprava RS, Sektor za načrtovanje in statistiko. 2004. Iz analize izplačil avtorskih honorarjev in drugih prejemkov v letu 2002. *Davčni bilten* 5 (3): 33.
- Davčna uprava RS. 2000. Ali se avtorski honorarji lahko izplačujejo redno zaposlenim delavcem in v katerih primerih? *Davčni bilten* 1 (1):6.
- Davčna uprava RS. 2004. *Uporabniški priročnik za poslovne skrbnike*. Interno gradivo, Davčna uprava RS.
- Fidermuc, Katarina. 2004. Stroka zakon pripravi, politika ga popravi. *Delo*, 13. april, 3.
- Heing, Romana. 2003. Novosti v davčni zakonodaji. *Iks*, 10: 34–41.
- Kmetec, Zoran. 2004. *Obdavčitev dobička iz kapitala*. Interno gradivo, Davčna uprava Ljubljana.
- Količnik za določitev osnove za davek od osebnih prejemkov in pokojnin. *Uradni list RS*, št. 69/94.
- MFB Consalting. 2004. Slovenski davki maja 2004. *Denar* 14 (9): 5–9.
- MFB Consalting. 2003. Zakon o dohodnini. *Denar* 13 (18): 21
- Milost, Franko in Vilma Milunovič. 2000. *Obdavčitev podjetja*. Koper: Visoka šola za management.
- Ministrstvo za finance. 2002. *Poročilo o delu Davčne uprave Republike Slovenija za leto 2001*. Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Ministrstvo za finance. 2003. *Poročilo o delu Davčne uprave Republike Slovenija za leto 2002*. Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Ministrstvo za finance. 2004. Seznam veljavnih konvencij o izogibanju dvojnega dohodka in premoženja.
[Http://www.gov.si/mf/slov/dav_car/seznam_izog_dv_obd.htm#1](http://www.gov.si/mf/slov/dav_car/seznam_izog_dv_obd.htm#1) (15. 7. 2004).
- Ministrstvo za finance. 2004a. Sporočilo za medije.
[Http://www.sigov.si/mf/slov/mediji/spo2-23-03-04.htm](http://www.sigov.si/mf/slov/mediji/spo2-23-03-04.htm) (15. 5. 2004).
- Odredba o določitvi zneska davka po odbitku, do katerega izplačevalec osebnih prejemkov in drugih dohodkov davka ne plača. *Uradni list RS*, št. 77/96.
- Odredba o načinu valorizacije vrednosti vrednostnih papirjev in deležev v kapitalu pri davku od dobička iz kapitala. *Uradni list RS*, št. 77/96.
- Pernek, Franc in Bojan Škof. 1994. *Javne finance in finančno pravo Slovenije*. Maribor: Pravna fakulteta.
- Pernek, Franc, Bojan Škof, Aleš Kobal in Urož Rožič. 1999. *Finančno pravo in javne finance*. Maribor: Pravna fakulteta.
- Pernek, Franc. 2001. *Finančno pravo in javne finance*. Maribor: Pravna fakulteta.
- Petaur, Bojan. 2003. Obdavčevanje obresti po evropsko. *Gospodarski vestnik*. 52 (38): 51

- Polič, Vasilij in Siniša Mitrovič. 1997. *Davki in carine s sodno prakso, 2. del – Mednarodno obdavčevanje v RS*. Ljubljana: Center Marketing International.
- Pravilnik o delu, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo ter postopku priglasitve teh del. *Uradni list RS*, št. 30/02.
- Pravilnik o valorizaciji zneskov za odmero dohodnine za leto 2003. *Uradni list RS*, št. 18/04.
- Stanovnik, Tine. 2002. Dohodninska reforma. *Denar* 12 (19–20): 14–17.
- Tomšič, Brigita. 2001. *Novosti upravnega postopka*. Diplomaska naloga. Pravna fakulteta Ljubljana.
- Uredba o načinu valorizacije vrednosti nepremičnin pri davku od dobička iz kapitala. *Uradni list RS*, št. 32/94.
- Uredba o višini povračil stroškov v zvezi z delom in drugih prejemkov, ki se pri ugotavljanju davčne osnove priznajo kot odhodek. *Uradni list RS*, št. 72/93, 43/94, 62/94, 7/95, 82/97-odl. US, 5/98 in 50/01.
- Vlada RS. 2003. Predlog zakona o dohodnini.
[Http://www2.gov.si/zak/Pre_zak.nsf/0/3218918668f8dea2c1256e0d003864fa?OpenDocument](http://www2.gov.si/zak/Pre_zak.nsf/0/3218918668f8dea2c1256e0d003864fa?OpenDocument) (julij 2004).
- Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah – uradno prečiščeno besedilo. *Uradni list RS*, št. 94/04.
- Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu. *Uradni list RS*, št. 57/00 in 30/01.
- Zakon o davčnem postopku (ZdavP). *Uradni list RS*, št. 18/96, 87/97, 82/98, 91/98, 108/99 in 97/01.
- Zakon o davčnem postopku (ZdavP-1). *Uradni list RS*, št. 54/04.
- Zakon o davkih občanov. *Uradni list SRS*, št. 36/88 in 8/89 ter *Uradni list RS*, št. 48/90 in 7/93.
- Zakon o dohodnini (Zdoh-1). *Uradni list RS*, št. 54/04, popr. 56/04, popr. 62/04, popr. 63/04 in 80/04.
- Zakon o dohodnini (Zdoh). *Uradni list RS*, št. 71/93, popr. 2/94, 7/95 in 44/96.
- Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS*, št. 30/93, 28/94, 82/94, 20/98, 84/96, 6/99, 45/01, popr. 59/01.
- Zakon o preprečevanju dela na črno. *Uradni list RS*, št. 36/2000.
- Zakon o samoprispevku. *Uradni list RS*, št. 87/2001.
- Zakon o splošnem upravnem postopku. *Uradni list RS*, št. 80/99, 70/00, 52/02 in 73/04.
- Znesek premije in znesek davčne olajšave za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje za leto 2003. *Uradni list RS*, št. 114/02.
- Znesek premije in znesek davčne olajšave za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje za leto 2004. *Uradni list RS*, št. 113/03.